

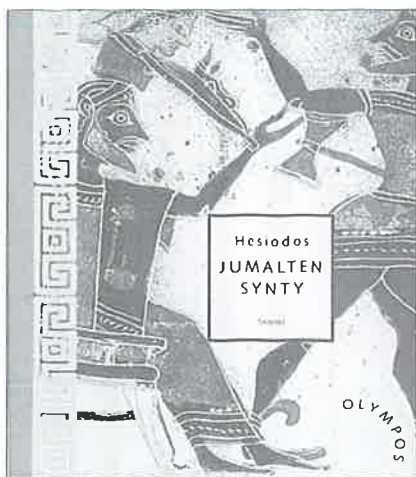

HELLIKON

1/2002

OLYMPOS-sarja – kirjallisuutta kulttuurimme alkulähteiltä

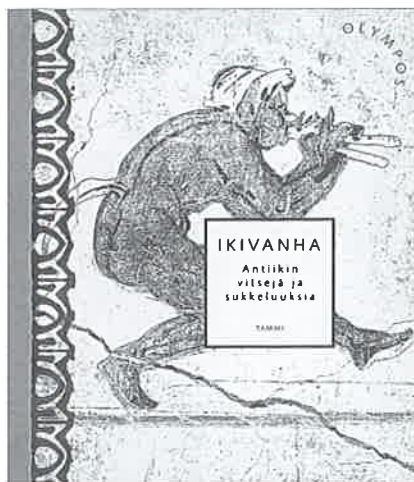
OLYMPOS on Tammen uusi kirjasarja, jossa ilmestyy vanhaa kirjallisuutta. Sarjan toimittajat, Arto Kivimäki ja Sampo Vesterinen, ovat aiemmin kääntäneet ja toimittaneet yhdessä *Antiikin ajatuksia* -teoksen sekä valikoiman antiikin rakkausrunoutta *Rakkaus ei koskaan lepää*. OLYMPOS-sarjan tarkoituksena on tehdä laajasti ja monipuolisesti tunnetuksi antiikin kirjallisuutta, jonka tarjonta suomen kielellä on ollut varsin satunnaista. Sarjan aloittavat:

Hesiodos **JUMALTEN SYNTY**

Hesiodoksen runomuotoon laadittu selvitys jumalten sukupuusta ja maailman alkuajoista on vanhin jumaltarujen lähde. Nyt, 2700 vuotta myöhemmin, voi tätä klassikkoa lukea suomeksi!

Suomentanut Päivi Myllykoski
Sidottu, 122 sivua
+ Jumalten sukupuu -juliste

IKIVANHA ANTIIKIN VITSEJÄ JA SUKKELUUKSIA

Kokoelman tuhansien vuosien marinoimista vitseistä löytyy jokaiselle jotakin – älynväläyksiä, tilannekomiikkaa ja vitsejä huonon huumorin ystäville.

Nyt ensimmäistä kertaa suomeksi.

Suomentaneet ja toimittaneet Arto Kivimäki,
Vesa Vahtikari ja Sampo Vesterinen
Sidottu, 147 sivua

Päätoimittaja Huvudredaktör

Mika Hakkarainen
puh. (09) 191 24511
Mika.Hakkarainen@Helsinki.fi
Klassillisen filologian laitos
PL 4 (Vuorikatu 3A),
00014 Helsingin yliopisto

Toimittajat Redaktörer

Martti Leiwo
puh.(09) 191 22016
Martti.Leiwo@Helsinki.fi
Marja Vierros
puh. (09) 191 22785
Marja.Vierros@Helsinki.fi
Vesa Vahtikari (taitto)
Vesa.Vahtikari@Helsinki.fi

Toimituskunta Redaktionsråd

Mika Hakkarainen
Martti Leiwo
Pekka Matilainen
Timo Tuomi
Marja Vierros

ISSN 0785-2703

Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry

Sihteeri Päivi Lammi
puh. 0400 853 550
paivi.m.lammi@helsinki.fi
Klassillisen filologian laitos
PL 4 (Vuorikatu 3A),
00014 Helsingin yliopisto
puh. (09) 191 22785,
fax (09) 191 22161

Medlemsblad

Finlands Aten-instituts vänner r.f.
Sekreterare Päivi Lammi

Helikon 1/2002

Sisällys

Pääkirjoitus	2
Mika Hakkarainen	
“Kusin” är det viktigaste ordet i grekiska språket	3
Per-Erik Lönnfors	
“Kyproksen suloisen makea maa”?	6
Mika Hakkarainen	
Kivikautisista kaivoista keskiaikaiseen sokeritehtaaseen	12
Marja Salomaa	
Mythos & Logos	14
Jaakko Aronen	
Väistyvää sukupolvea	17
Paavo Castrén	
Antiikin tutkimus ja Royal Holloway	20
Petra Pakkanen	
Ateenan talvea	24
Leena Pietilä-Castrén	
Uutisia & Tapahtumia	26
Marja Vierros	
Kansi:	
Catarina Cornaro, Gentile Bellinin (1429-1507) maalaus.	
Takakansi:	
Lunta Ateenassa, Leena Pietilä-Castrénin valokuva.	
Kirjoittajat:	
Mika Hakkarainen, FL, Helsingin yliopisto.	
Marja Salomaa, toimittaja.	
Per-Erik Lönnfors, redaktör.	
Jaakko Aronen, vs. yliopistolehtori, Helsingin yliopisto.	
Paavo Castrén, professori, Helsingin yliopisto.	
Petra Pakkanen, FT.	
Leena Pietilä Castrén, FT, Ateenan-instituutin johtaja.	
Marja Vierros, FM, Helsingin yliopisto.	

Hyvät Helikonin lukijat,

Helikonin pitkäaikainen päätoimittaja Martti Leiwo jätti jäähyväiset viime numeron pääkirjoituksessaan. Samalla hän toi hyvin esiin ne olosuhteet joissa lehteä on tehty ja tullaan tekemään jatkossakin, tosin entistä pienemmin resurssein. Kun lukijoista katoaa kerralla puolet, niin se synkistää minkä tahansa julkaisun tekijät. Mutta se siitä. Matka jatkuu entistä jyrmyimmin askelin. Martti jatkaa toimituksessa ja Marja Vierros samoin. Vesa Vahtikari on ottanut taakakseen lehden ulkoasun suunnittelun ja taiton. Toimitus laajenee kun mukaan tulevat toimittaja Pekka Matilainen ja tutkimuspäällikkö Timo Tuomi. Uskon, että saamme aikaan näyttävää ja luettavaa jälkeä.

Olemme pyrkineet tekemään Helikonista mahdollisimman laaja-alaisen Välimeren alueen kulttuuria ja historiaa antiikista aurinkorannoille käsittelevän julkaisun. Tämä numero on omistettu Kyproksen saarelle, jossa saattaa olla tapahtumassa jotain, jota voitaisiin kutsua muutokseksi: vihreän linjan molemmin puolin mietitään kuumeisesti, kannattaako antaa historian kulkea värikästä mutta tummasävyistä kulkuaan vanhaan tapaan vaiko unohtaa menneet ja yrittää yhdessä hyötyä EU-jäsenyyden tuomista hedelmistä. Samaan aikaan turisti kääntää kylkeään Välimeren auringossa ja tuskin uhraa asialle montaakaan ajatusta.

Mika Hakkarainen

“Kusin” är det viktigaste ordet i grekiska språket

Det viktigaste ordet i grekiska språket är “eksádelfos”, som betyder kusin. Allra bäst är “protos eksádelfos”, dvs. första kusin, men småkusin duger i de flesta sammanhang.

Text & Foto:

Per-Erik Lönnfors
(första kusin)

Mina observationer gäller Cypern, men familjens betydelse torde vara densamma på det grekiska fastlandet. Jag har bekantat mig med ämnet på grund av att min svärfar emigrerade från Cypern för åttio år sedan, men lämnade kvar en rad kusiner till min hustru i staden Larnaka och byn Aradippou.

Dessa släktingar behandlar också mig som kusin, vilket jag handgripligen får erfara vid varje ankomst till ön. Mina känsliga nordiska kinder har i flera dagar kvar skråmor efter de orakade manliga kusinernas välkomstkysar.

Detta är ett billigt pris att betala för den hjälp man har av kusinerna när man skall forcera den cypriotiska byråkratin på elverket, i telefonbolaget, tullmyndigheterna, vattenverket eller polisstationen. Men det värsta som kan hända i en konflikt är att motparten har en kusin i den avgörande instansen.

Detta var vi rädda för när vår son en gång hamnade i en bilolycka. Han hade då ännu inte lärt sig att man skall gasa vid rött ljus och bromsa vid grönt. När han bromsade sin bil när ljuset blev rött körde en taxi in i honom bakifrån – chauffören hade inte observerat turistplåten på min sons bil.

När vi en vecka senare skulle klara upp saken vid polisstationen i Larnaka fruktade vi därför det värsta, dvs. att kommissarien skulle vara taxichaufförens kusin.

Polisförhöret började dock bra. Konstapeln som tog emot oss bjöd på cigaretter – han satt

själv och bolmade under en stor röd skylt där det stod “NO SMOKING”. När vi artigt tackade nej frågade han om vi ville ha kaffe. Tre koppar hämtades in av en yngre konstapel, som genast frågade om det också fick vara konjak.

Med tanke på att vår bil stod parkerad utanför avböjde vi anbudet. Nu började konstapeln fråga efter orsaken till vårt besök på Cypern. Det framgick snart att min frus far härstammade från Aradippou. Den yngre konstapeln frågade strax efter hans namn.

- “Pavlos Evangelidis”? Naturligtvis, jag kommer från samma by och känner igen namnet. En mycket bra familj.

Trafikolyckan fick gå på den stackars taxichaufförens konto, eftersom han inte hade någon kusin på polisstationen. Vi hade åtminstone en bekant från min hustrus familjs hemby. Det var som att vinna i poker med tvåans par.

Snabb utveckling

Det brukar sägas att den ekonomiska och sociala utvecklingen har varit snabb i Finland.

Det är ingenting mot vad den har varit på Cypern. Om den i Finland började med Jussi, gräftan och kärret så började den på Cypern med Pavlos, hackan och en stenig åker. Det sägs ju att Grekland föddes när Gud skapade världen och fick några stenar över, som han kastade över sin

ena axel. Stenåkern var den framtid som min svärfar för åttio år sedan beslöt att rymma bort ifrån.

Denna åker blev sedan det lilla fadersarv för vilket min hustru för tio år sedan kunde köpa ett anspråkslöst hus. När den bortrymda svärfaderns systerson Evangelos år 1991 skulle köra oss omkring och visa de byar där vi kunde tänka oss att köpa ett hus hade han ännu inte vant sig vid det av Världsbanken finansierade nya nätet av motorvägar. Han hade inte heller lärt sig parkeringsreglerna när han kom från Aradippou för att hämta oss med sitt gamla bilskrälle.

Jag spanade efter honom från fönstret i vårt hotell "Four Lanterns" och såg att han var felparkerad. Jag skulle rusa ned och varna honom när telefonen ringde, "Er taxichaufför är här" sade receptionisten. Evangelos' mörka skäggstubb och enkla kläder avslöjade inte att han var en respekterad man men hög status, en ledargestalt i sin egen by.

- Jag står ingen där jag står parkerad, sade Evangelos obekymrat.

Nya motorvägar

När vi sedan kör omkring på landsbygden har han vissa svårigheter att hitta rätt. Men det klarar han lätt av genom att på rampen till motorvägen obekymrat flagga ner en mötande bil och fråga efter vägen. Eftersom han inte klarar av instruktionerna befinner vi oss snart på en tvåfilig, enkelriktad motorväg, tyvärr på väg i fel riktning! På något sätt överlever vi, och köper så småningom ett litet, 100 år gammalt stenhus i byn Maroni. Med Evangelos' hjälp klarar sig allting, han tycks ha släktingar eller lagkamrater från Aradippous fotbollsklubb på alla viktiga ställen.

En annan sak som han inte förstår sig på är bankkort. När hans vän, bankdirektören i Aradippou, övertalar honom att skaffa ett blir han besviken när han vid första försöket inte får ut några pengar. När vännen upplyser om honom om att han måste använda den kod han har fått ger han tillbaka kortet.

- Det är för besvärligt. Vad behöver jag ett kort till? Alla i byn känner mig. Om jag någon gång är utan pengar så behöver jag bara fråga av någon bekant.

I typisk cypriotisk innergård.

Det har gått bra i livet för Evangelos, som efter att han måste stänga sin lilla ostfabrik har sysslat med fastighetsförmedling. Hans två söner är utbildade till farmaceuter, den ena i USA och den andra i Atén, vilket måste ha kostat en liten förmögenheten. Dottern är barnträdgårdslärarinna.

Ett hus fullt av kärlek

Sämre har det gått för Evangelos' äldre kusin Elli. Det är hon som inhyser oss under våra första besök till Cypern på åttiotalet. Hon har fått en god humanistisk utbildning, mycket ovanligt för cypriotiska kvinnor i hennes ålder, så jag försöker tala lite franska med henne. Hennes skolning har dock gett henne mera visdom än pengar.

Elli blev gift med en expedit i en skohandel, ett magert men hedervärt yrke. Paret fick två döttrar och en son. Äldsta dotterns hemgift kunde de betala. För att finansiera den yngres måste de sälja sitt eget hus, trots att svärsonen var välbeställd ingenjör.

När vi bor hos Elli är hon änka, och lever i ett litet hus som hon har hyrt. Det drar i alla knutar, målningen flagar, varmvattnet i badrummet fungerar inte, möblerna är kanststötta och tallrikarna spruckna. Eländet avslöjas obarmhärtigt av en glödlampa som hänger från taket utan skärm. Vi försöker dölja att vi märker det, men Elli är perceptiv:

- Det här huset är fullt av kärlek, säger hon sakta.

Familjen är allt

Den cypriotiska familjetraditionen är inte alltid lätt att förena med modernare seder.

Ellis och Evangelos' systerson Paris är något av ett matematiskt geni, och har både utbildats och jobbat i England. Där har han hittat en söt och livlig mulattflicka, tyvärr med en annan social bakgrund än hans egen. Det vållar problem med Paris' pappa, som vägrar släppa in flickan i sitt hus.

Paris och hans flickvän får bo hos mormor Florentia, som förbarmar sig över Julia och hennes Romeo. När vi träffar henne visar det sig att hon är dotter till föräldrar som inte har några syskon. Vi får förklara för henne vad en moster och en faster är för något - hon känner inte ens till orden.

Därför har hon inte heller några kusiner, eller vet ens vad de är för något. Det är en otänkbar situation på Cypern.

När flickans turistvisum tar slut måste hon återvända till England. När hon skall komma tillbaka till sin Paris visar det sig att hon inte kan få något visum till Cypern. Det kan möjligen förklaras av att den tilltänkte svärfadern har en kusin på invandrarverket.

I dag är Paris gift med en flicka från Nicosia. Hon kommer från en bra familj.

Värme, generositet och "filotimo"

Denna artikel har jag skrivit för att jag var ombedd att skildra vardagslivet på Cypern.

Jag har föredragit att ge några inblickar i de familjer som har tagit emot min hustru och mig som kusiner, trots att hennes pappa lämnade Cypern som sjuttonåring redan år 1922. Familjen är fortfarande en stark institution på Cypern, på gott och ont. Den kan säkert kännas som ett fängelse, i synnerhet när traditionen konfronteras med liberala västerländska levnadssätt. Som överallt i världen finns också här familjehelveten, och de kan ibland tyvärr ha skapats av frigjorda nordiska kvinnor eller av prostituerade som kommit från Ryssland eller andra gamla socialistländer. Men när familjen fungerar som bäst har den också många fördelar framom den västerländska singelkulturen.

Den grekiska familjen förmedlar i bästa fall ett arv av värme, generositet, sammanhållning,

tillit och kärlek. För finländska öron kan det låta främmande att höra någon i dagens värld tala om "en god familj". Men liksom Island är Cypern en ö där alla i rätt stor utsträckning känner varandra. Man kan därför också där tillämpa Havamals ord: "Bort dör din hjord, bort dö dina fränder, själv dör ock du en gång. Men aldrig dör ditt eftermäle, om du vetat att vinna ett gott."

På Cypern betyder inte en bra familj nödvändigtvis att den är rik eller framgångsrik, även om också de är värden som respekteras. Jag anar i uttrycket mera av den "filotimo" som antropologen Margaret Mead, själv av grekiskt ursprung, betraktar som en viktig del av den grekiska kulturen. Den är ett slags självkänsla, ett mänskligt egenvärde som är grund för den grekiska individualismen, jämlikheten och demokratin. Var och en har sin "filotimo", som individ och som familjemedlem, och den beror inte på position i världen eller på framgång. En persons "filotimo" är inte överlägset eller underlägset någon annans.

Det har varit ett privilegium för mig att ha fått en liten inblick i det grekiska "filotimot" och den cypriotiska familjetraditionen.

Ellis: "Det här är ett hus fullt av kärlek."

“Kyproksen suloisen makea maa”?

Näin otsikoi 1400-luvulla elänyt kyproslainen kronikoitsija Leontios Makhairas historiateoksensa (eksegesis tes glykeias khoras Kyprou). Käännös ei kuulosta kovin hyvältä suomelta.

Teksti:

Mika Hakkarainen

A djektiivi *glykys* on tässä yhteydessä vaikea kääntää, perusmerkitys on juuri makea periaatteessa makuaisteille makea, mutta sillä on laajempi semanttinen kenttä; sanat voivat olla *glykoi* kuulla, maa voi olla *glykeia* elää jne. Lauseella viitataan saaren kukoistukseen myöhäiskeskiajalla, mikä oli seurausta toisaalta hedelmällisestä maaperästä ja ilmastosta, toisaalta sen strategisen aseman mukanaan tuomista taloudellisista eduista. Saaren lähimenneisyyden pääpiirteet useimmat meistä varmaan tuntevat, poliittinen tilanne kun ylittää suomalaisenkin uutiskynnyksen. Olo ja elo on nykyään katkeran suloista. Linja, jota sanotaan vihreäksi, jakaa saaren kahtia, turkkilaiseen ja kreikkalaiseen osaan, ja pääkaupungin Nikosian keskeltä kahtia. Aika-ajoin ääriainekset linjan molemmin puolin järjestävät näytöksiään kansainvälisen lehdistön läsnäollessa.

Ristiretkien melskeessä

Kyproksella on yhtä värikäs menneisyys kuin poliittinen nykytilannekin, joka juontaa juurensa juuri menneisyydestä. Paremminkin kirjoitetun historian valokeilaan saari yltää vasta pimeällä keskiajalla. Länsieurooppalaisen aggression toinen vaihe Levanttiin alkoi v. 1099 ensimmäisen ristiretken muodossa. Länneistä marssi kaiken alleen murskaava ritariarmeija Palestiinaan ja loi sinne eurooppalaisten esikuvien mukaisia feodaaliruhtinaskuntia Jerusalemiin, Tripoliin ja

Antiokiaan. Kyproksen ja sen kreikankielisen ja ortodoksisen väestön vuoro tuli sata vuotta myöhemmin. Se jäi kolmannen yleisen ristiretken jalkoihin. Ristiretkellään Palestiinaan matkalla ollut, Robin Hoodista tuttu hahmo, Englannin huonoin kuningas Rickhard Leijonamieli kukisti vähän aikaisemmin Konstantinopolin keisarista riippumattomaksi julistautuneen, saarella valtaa pitäneen, Isaakios Angeloksen. Rickhard myi Kyproksen käteisen puutteessaan ensin tempeliherrojen ritarikunnalle. Ritarit kuitenkin totesivat hyvin pian saaren hallussapidon hankaluuden ja lahjoittivat sen takaisin Richardille eivätkä pyytäneet rahojaan takaisin. Leijonamieli läänitti saaren Hugo de Lusignan-nimiselle ranskalaiselle aateliselle, joka näin perusti vuoteen 1489 saarella hallinneen Lusignan-dynastian. Heidän mukanaan länsieurooppalainen feodalismi istutettiin saarelle, kun maat jaettiin läänityksinä ranskalaisille ritareille.

Lusignan-sukuisten hallitsijoiden onnistui hyödyntää saaren strategista asemaa ja vaurastua kun siitä kehittyi Levantin kaupan keskus. Tämä asema vain korostui, kun latinalaiset ruhtinaskunnat kukistuivat Palestiinassa; Akko pitkän piirityksen jälkeen v. 1291. Kypros oli rikas itäisen Välimeren markkinapaikka, kaikilla läntisillä ja itäisillä kauppahuoneilla ja kaupungeilla oli edustajansa siellä. Maaperä oli hedelmällinen, ja se tuotti mm. viiniä ja sokeria. Kaikki nämä tekijät yhdessä tekivät saaresta sen, mitä tarkoitettiin

sanoilla "Kyproksen makea maa". Sen tärkeimmällä satamakaupungilla Famagustalla oli maine maailman rikkaimpana kaupunkina. Huolimatta katolisen kirkon määräävästä asemasta, latinalainen Kypros oli uskonnollisesti suvaitseva ja monikulttuurinen. Lusignan-dynastian kuningaskunta oli kuitenkin poliittisesti vaikea paikka ja aikalaiset totesivat sarkastisesti siellä yhdistyvän ranskalaisen ylpeyden, syyrialaisen naisellisuuden ja kreikkalaisen petoksen.

Venetsialaisista turkkilaisiin

Monelle saattaa olla tuttua myös se, kuinka Lusignan-dynastian kausi päättyi saarella. Se oli loppunäytös ristiretkistä alkaneen Venetsian ja Genovan välisessä köydenvedossa Kyproksen ja Palestiinan kaupan hegemoniasta. Länsimaisen diplomatian ja viekkauden äiti Venetsian tasavalta onnistui näittämään kuningas Jacques II:lle Cornaro-sukuun kuuluneen Catarinan (k.1510). Hänen mukanaan Nikosian hoviin saapui venetsialaisia neuvonantajia, eikä aikaakaan kun kuningas menehtyi vaikeaan sairauteen ja pian myös Catarinan synnyttämä perillinen. Hallitsijaksi kruunattu Catarina Cornaro luovutti pian saaren Venetsian tasavallalle ja purjehti takaisin kotiin ja suljettiin yhteen suvun palatseista. Kyproksella alkoi noin sata vuotta kestänyt venetsialaisvallan kausi jonka jäljet ovat erittäin hyvin näkyvissä. Tasavallan pitkäjännitteinen strateginen silmä näki saaren haavoittuvuuden voimistuvan osmani-imperiumin naapurina ja linnoitti kaupungit aikakauden parhaiden periaatteiden mukaisesti. Venetsian valta, venetokratia, oli kuitenkin taloudellisesti laskelmoivaa: saaren funktio oli taata elintärkeän Levantin kaupan turvallisuus, ja saari ja sen talouselämä alistettiin näiden tavoitteiden takaamiseksi.

Venetsian signorian odottama aika koitti 1.7. 1570, kun osmani-armeija rantautui saarelle. Vahvat linnoituslaitteet eivät auttaneet: Kyproksen hallussapitoon osmani-imperiumin murskaavaa ylivoimaa vastaan eivät tasavallan rahkeet enää riittäneet. Saaren kreikkalainen väestö ei jäänyt entisiä herrojaan kaipaamaan,

osmanit toivotettiin tervetulleiksi. Osmanivalta palautti mm. ortodoksisen kirkon aseman saarella.

Lähes 400 vuotta jätti edelleen selkeästi näkyvän perinnön "latinalaisvaltaa" – goottilaisia katedraaleja ja venetsialaista linnoitusarkkitehtuuria. 300 vuotta kestänyt osmanivalta, tai turkokratia, toi mukanaan moskeijat ja minareetit ja turkkilaista väestöä saarelle, joista tosin saaren turistikeskuksissa ei ole paljonkaan jäljellä. Ranskalainen *Monde Diplomatique* julkaisi jokin aika sitten verkkolehdestään kartan Kyproksen etnisestä jakaantumisesta 1960 ja 1999. Turkkilainen väestö oli merkitty vaalealla ja kreikkalainen vihreällä. Ennen Kyproksen kriisiä etninen kartta oli vihreän ja vaalean ruskean värien mosaiikki, nyt se on kaksivärinen. Poikkeuksen tekee vain Pylan kylä, joka on säilyttänyt luonteensa etnisesti kahtiajakautuneena.

Yhdistyminen Kreikkaan?

Saaren nykyongelmien ydin voitaneen kiteyttää yhteen käsitteeseen: *enosis*, liittyminen Kreikkaan. Se on ollut sisä- ja ulkopoliittikan keskeinen kysymys jo sadan vuoden verran. Ajatus yhdistymisestä Kreikkaan heräsi jo 1800-luvun lopulla ensin akateemisena kysymyksenä, kun osmanihallinto oli luovuttanut saaren briteille v. 1871 takeeksi tuesta Venäjää vastaan. *Enosis* politisoitui ensimmäisen maailmansodan jälkeen kun saari julistettiin brittiläiseksi kruununsiirtomaaksi v. 1925. Se eskaloitui väkivallaksi 1930-luvulla kun perustettiin äärioikeistolainen EOKA (*Ethniki Organosis Kypriakou Agonos*) myöhemmän arkkipiišpan ja presidentin Makarioksen ja Kreikan armeijan everstin Grigorios Grivasin toimesta. EOKA aloitti monivuotisen terrorisodan brittiläisiä mutta myös kaikkia niitä vastaan, jotka olivat heidän kanssaan eri mieltä. Tämän sai kokea myöhemmin myös arkkipiišpa Makarios, EOKAN perustajia, liian maltillisesta asenteestaan ajatukseen liittymisestä Kreikkaan. *Enosisen* politisoituminen synnytti luonnollisesti huolta saaren turkkilaisessa väestössä, jonka osuus oli n. parinkymmenen prosentin tienoilla. Löylyä kiukaalle heitti Ankara, joka ehdotti saaren liittämistä Turkkiin.

Itsenäiseksi, mutta jakautuneeksi

Saaren kohtalosta päätettiin yllättäen v. 1960 Zürichissä Turkin ja Kreikan välisessä sopimuksessa. *Enosista* havittelevien pettymykseksi saari itsenäistyi, ja sopimukseen sisältyi ehto, että Kypros ei liity mihinkään ulkovaltaan eikä sitä saanut jakaa. Makarioksesta tehtiin presidentti ja turkkilaisten edustajasta Fazil Küçükistä varapresidentti. Valtion virat jaettiin väkiluvun suhteen perusteella 70% kreikkalaisille ja 30% turkkilaisille. Britit saivat pitää kaksi sotilas-tukikohtaa Akrotirissa ja Dekliassa.

Sopimus ei kuitenkaan saanut levottomuuden ilmapiiriä laantumaan, ja ääriryhmät jatkoivat kiihotusta ja poliittista painostusta, varsinkin kun saivat voimakasta tukea tällöin sotilasjuntan johtamasta Kreikasta. Presidentti Makarioksen ehdottamat muutokset sopimukseen, jotka turkkilaisen osapuoli torjui, saivat aikaan eskalaation. YK joutui puuttumaan asiaan ja lähetti joukkoja rauhoittamaan tilannetta, myös suomalaisia v. 1964–1977. Roope Alftanin romaani ”Rauhan soturit eli meidän poikamme Kyproksella” kuvaa suomalaisten YK-joukkoja ja niiden välillä sekavaa toimintaa sekavissa olosuhteissa saarella. Vuosi 1974 toi mukanaan lopullisen räjähdysen. Äärioikeistolainen vallankaappausyritys kenraali Georgios Grivasin johdolla sai aikaan Ankarassa paniikkireaktion, ja saarelle lähetettiin turkkilaisjoukkoja. Sotasinetöi saaren jakamisen kättä, etniset puhdistukset tyhjensivät saaren eteläosan turkkilaisista ja pohjoisosan kreikkalaisista.

Toukokuussa 1983 turkkilaisten johtaja Raul Denktash julisti saaren pohjoisosat suvereeniksi valtioksi (TRNC). Vain Turkki on tunnustanut sen ja YK tuominnut. Julistus on saanut aikaan vain ongelmia Kyproksen turkkilaisille. Vuonna 1968 aloitetuissa neuvotteluissa turkkilaiset vaativat välttää federaatiota, jonka kreikkalaiset aina torjuvat. Suuri ongelma on myös kodeistaan karkoitettujen palaaminen ja heidän omaisuutensa palauttaminen tai korvaaminen. Neuvottelut ovat johtaneet viime aikoihin asti umpikujaan, mutta aina ne on aloitettu uudelleen YK:n painostuksesta.

Vuoden 1996 jälkeen pattitilanteella on mahdollisuuksia avautua. Turkin ja Kyproksen mahdollinen EU-jäsenyys näyttäisi edistävän

Catarina Cornaro, Gentile Bellinin (1429–1507) maalaus.

saaren ongelmien ratkaisua, ainakin tällä hetkellä. Integraatio Euroopan unioniin houkuttelee molempia puolia. Raul Denktash on joutunut kokemaan kasvavaa kritiikkiä omiensa taholta, ja mannerturkkilaisten lisääntyvä läsnäolo on saanut kyproslaiset tuntemaan olonsa epämiellyttäväksi. Toivottavasti kreikkalainen osapuoli saa tukahdutettua ääriaineiksensa, jotta yhdessäeloa voitaisiin jälleen alkaa harjoitella.

Huolimatta poliittisesta umpikujasta ja monesta yksilöllisestä murhenäytelmästä länsieurooppalainen ja nykyisin myös itäeurooppalainen turisti pötköttelee aurinkorannalla, vihreä linja korkeintaan luo kyseenalaista atmosfääriä ja jännitystä saarella käyntiin. Taloudellisesti menee hyvin, kreikkalaisilla.

Geopoliittinen asema on aina ollut ja on edelleen mitä edullisin, maaperä on hedelmällistä ja turismi kukoistaa. Turismi elättää yli neljäsosan työvoimasta ja muodostaa saman verran bruttokansantuotteesta. Vuodessa saarella käy keskimäärin 2 000 000 turistia. Planeettamme kaupalaivastosta huomattava osa purjehtii Kyproksen mukavan lipun alla. Itä-Euroopan edistyksen lakattua itäisellä Välimerellä on avautunut uusia taloudellisia näköaloja, hyvässä ja huonossa: parikymmentätuhatta ulkomaista yhtiötä on löytänyt Kyprokselta sijaintipaikan, monet niistä venäläisiä. Kun nyt globalisoituminen on lopulta osoittanut sen, että Karl Marx oli oikeassa, talous on kaiken perusta, toivokaamme Kyproksen tätä kautta muuttuvan jälleen *glykeia khoraksi*, kaikille sen asukkaille.

Enosis

Ilmiö on osa eurooppalaista kansallisuusaattetta, joka syntyi Valistuksen ja Ranskan vallankumouksen innoittama: ajatus kansakunnasta, jonka perustana oli yhteinen kieli ja jolle kuviteltiin yhteinen historia. Kreikan vapaussotaa voitaneen pitää ensimmäisenä kansallisuusaatteen politisoitumisen tuloksena. Monikulttuuriset "valtiot" alkoivat natista liitoksissaan ja osmani-imperiumi oli yksi näistä. Turkokratia, turkkilaisvallan aika on muistettava sijoittaa kreikkalais-turkkilaisten suhteiden ongelmien taustalle. Moderni Kreikka syntyi 1823 alkaneen kapinan seurauksena. Jalo kansallisuusaate rappeutui kuitenkin kaikkialla Euroopassa pian nationalismiksi ja kansalliskiihkoksi, jota saamme edelleen seurata tiedotusvälineiden välityksellä Euroopassakin.

Pian itsenäistymisen jälkeen Kreikassa syntyi ajatus kaikkien kreikkaa äidinkielenään puhuvien ja tietysti näiden asuttamien alueiden liittämisestä Kreikkaan eli *megali idea*, suuri ajatus. Ensin se ilmeni tietysti akateemisena keskusteluna, joka pian kuitenkin politisoitui. Osmani-imperiumi lakkasi olemasta ensimmäisen maailmansodan melskeissä, ja moderni Turkki syntyi sodan keskellä, sodan, jossa puolustauduttiin maahan hyökännyttä kreikkalaisarmeijaa vastaan. Kreikka suunnitteli *megali idean* toteuttamista nimenomaan osmani-imperiumin raunioille. Kreikka-

laisen äärioikeiston poliittista arsenaalia se on ollut viime aikoihin asti, ja Kypros oli sen viimeinen mahdollisuus. Turkki-kortti, Turkin oletettu uhka, on ollut aina kreikkalaisten populististen poliitikoiden taskussa oiva sisäpoliittinen ase. Turkkilainen nationalismi ei eroa luonteeltaan kreikkalaisesta. Se lietsoo samoin uhkakuvia ja muistelee kaihollla osmani-imperiumin aikoja.

Varovaisiksi muutoksen tuuliksi voisi tulkita "maanjärjestyksediplomatian", joka on avannut uudet mahdollisuudet lähentymiselle v. 1999 jälkeen. Lupauksia herättävä ele otettiin Kreikan puolelta, kun ulkoministeri G. Papandreou tunnusti Pohjois-Kreikan "muslimivähemmistölle" 'oikeuden' kutsua itseään haluamillaan etnisillä termeillä. Lausannen sopimus, joka määritteli 1924 Kreikan ja Turkin väliset suhteet ja alueen geopolitiikkaa, tunnusti vain uskonnollisia vähemmistöjä, ei etnisiä. Siksi Ankara ei virallisesti tunnusta kurdeja etniseksi vähemmistöksi eivätkä kreikkalaiset Traakian turkkilaisia, pomakkeja, kuin uskonnolliseksi vähemmistöksi. Ankaralta voisi olla järkevä ele vastavuoroisesti helpottaa esimerkiksi Konstantinopolin patriarkaatin asemaa ja vetää joukkonsa pois Kyprokselta.

Kivikautisista kaivoista keskiaikaiseen sokeritehtaaseen

Teksti & Kuvat:

Marja Salomaa

Kun matkan teemana on Kypros – kulttuurien kohtauspaikka, sopii matkalaisen odottaa jonkinlaista läpileikkausta saaren monipolvisesta ja pitkästä historiasta. Viisi museota, neljä pyhättöä ja 19 kaivausta myöhemmin voi jotenkin aavistella, että historiallinen kattaus taisi olla kattava.

Suomen Ateenan-instituutin ystävien marrasmatkan aikajänne venyi liki 10 000 vuoteen: neoliittisista kaivoista keskiaikaiseen sokeritehtaaseen. Vakiintuneiden turistikohteiden – Pafoksen mosaiikkien, Kuninkaiden hautojen, Amathuksen ja Kourionin kaupunkivaltioiden – lisäksi nähtiin myös muulta yleisöiltä suljettuja arkeologisia kaivauksia. Etuoikeuden tunnetta lisäsi se, että oppaiksi oli houkuteltu näiden kaivausten johtajia.

Pafoksen alueella isännöi ironista brittihumoria viljelevä arkeologi Paul Croft Edinburghin yliopistosta, Kavassoksen kohteissa Vassilikos-laakson projektin toinen vetäjä tohtori Alison South ja Nikosian länsipuolisilla vuorilla metallurgiaan erikoistunut kyproslainen arkeologi, tohtori Lina Kassianidou.

Erinomaisen näkökulman Kyproksen nykypäivään tarjosivat Olga Fiala-Demosthenes sekä saarella asuvat suomalaiset: Kerstin ja Henrik Öhquist, Pearl ja Per-Erik Lönnfors sekä Satu Komsu.

Varpumiehet näyttivät taitojaan

Heti ensimmäisenä päivänä, yölennosta typeryneiden retkeläisten kauhuksi, Paul Croft talutti ryhmän ylimääräiselle retkelle banaanipeltojen ja rakennustyömaan välimaastoon, tuijottamaan

kivikautisia kaivoja. Vasta muutaman päivän viiveellä ja tiedon karttuessa Croftin innon saattoi ymmärtää.

Mylouthkian kylässä, Pafoksen länsipuolella sijaitsevat kuusi kaivoa ovat omalaatuinen maamerkki Kyproksen neoliittisessa historiassa. Vanhimmat niistä ovat 10 000 vuotta vanhoja. Kaivot on väkerretty kalkkikivikallioon sadan metrin janalle, noin 40 senttiä leveän maanalaisen joen päälle.

Herkullinen arvoitus onkin se, miten neoliittiset miehet ovat kaivon paikkansa katsoneet. Kaivot ovat likimain 11 metriä syviä, joten vesilähde ei voi erottua maanpäällisen kasvillisuuden perusteella. Kaiken lisäksi noin kilometrin päässä on sijainnut joki, josta juomavettä olisi saanut vähemmälläkin hiellä.

Croftin teoria on se, että kaivot on haluttu sijoittaa tietien tahtoen rannan läheisyyteen. Maanalainen joki virtaa pienehkön niemimaan poikki, joten kannakselta voi kätevästi vartioida kahtakin suojaisaa lahtea.

Mutta koska maanalaisen joen alku- tai loppupäätä ei voi mitenkään löytää, niin Croftin ainoa selitys kaivoille on, että kivikautiset varpumiehet ovat osoittaneet taitojaan.

Kaivausten historia on yhtä lailla värikäs. Haukansilmäinen Croft sattui näkemään raivaustraktorin alta mielenkiintoisen pyöreän jäljen ja onnistui pysäyttämään Kyproksen mahtavan

arkkipiispan huvilatyömaan hetkeksi tykkänään.

Erikoislaatuisen kompromissin ansiosta tutkittujen kaivojen päälle on kipattu tenniskenttä ja puutarhapalstoja. Yksi kaivaus on kesken erään huvilan takapihalla ja yhden kaivon päälle on rakennettu autokatos kahden huvilan välissä. Arkeologit tarjonnevät huviloiden asukkailla ilmaista huvia vielä parin vuoden ajan.

Neoliittinen vaellus Kyprokselle

Turisteille tutummat kivilautiset kohteet sijaitsevat Limassolin ja Larnakan välissä noin kuuden kilometrin etäisyydellä toisistaan. Sekä Khirokitia että Tenta on asutettu noin vuonna 7000 eKr. Yhtä lailla samaan aikaan, noin vuonna 5200 ne on arkeologeille käsittämättömästä syystä hylätty.

Neoliittisen kauden jälkipuoliskolla, noin 4500 eKr. kylät on asutettu uudestaan. Tämä noin 700 vuoden autio jakso on nähtävissä eri puolilla Kyprosta ja osa tutkijoista epäileekin, että koko saari saattoi näihin aikoihin olla syystä tai toisesta autio.

Amerikkalaiset ovat rekonstruoineet Apollo Hylateksen temppeliä Kourionissa. Pylväissä on nabatea-tyylinen kapiteeli (Vrt. Petra).

Helikon 1/2002

On arveltu, että akeraamisen kivikauden asukkaat ovat purjehtineet Kyprokselle Syyrian suunnasta. Näiden maahanmuuttajien Nooa arkeissa on ollut peurojen lisäksi vuohia, lampaita, kissoja ja koiria sekä kettuja. Esimerkiksi kuusipeurojen geeniperimä viittaa Levanttiin. Myös rakennustekniikat ja elintavat poikkeavat kyproslaisista tavoista.

Tentaa tutkinut tohtori Ian Todd on kuitenkin tullut siihen tulokseen, että ainakin Tentan ovat perustaneet saarelle jo kotiutuneet heimot, eivät maahan juuri muuttaneet uudisasukkaat.

Tentassa on nykytiedon mukaan asunut noin parisataa ihmistä. Jos ulkopuoliset pelot osoittautuvat luultua isommiksi, asukasarvio saattaa nousta maksimissaan noin 600:aan. Khirokitia on ollut selvästi isompi ja varakkaampi.

Tentaa esitellyt arkeologi Alison South – Ian Toddin puoliso – jakoi rakennusteknisen kattoeskustelun kahteen koulukuntaan. Osa tutkijoista on kallistunut tasakattojen kannalle, kun taas osa näkee neoliittiset talot kupolikattoisina. Yksimielisiä ollaan siitä, mikä voidaan silmin havaita: Talot ovat pyöreitä ja ne on rakennettu savitiilistä.

Tentan huippulöytö, punaisella okralla tehty seinämaalaukset on tietenkin kiikutettu Nikosian museon suojiin. Myös Khirokitiasta on löydetty maalin häivähdyksiä, muttei selviä kuvia. Likimain samoihin aikoihin on maalattu aivan samantyyppisiä käsiään ja jalkojaan nostelevia ihmishahmoja eteläisessä Turkissa, Konyan tasangolla.

Arkeologien harmiksi viranomaiset lopettivat Tentan kaivaukset vuonna 1984, kun kohde piti kiireesti avata turisteille. Ripeät viranomaiset saivatkin Tentan avauskuntoon viime vuonna.

Mykeneläisten kaupunki

Vain kivenheiton päässä Tentasta sijaitsee Alison Southin oma kaivauskohde, pronssikautinen kaupunki Ayios Dimitrios, joka löydettiin, kun viranomaiset ryhtyivät rakentamaan uutta Limassol-Nikosia moottoritietä. Vaikka välimatka Tentasta Ayios Dimitriokseen on vain muutama sata metriä, niin ajallisesti eroa on parituhatta vuotta.

Pronssikauden jälkipuoliskolle sijoittuva Ayios Dimitrios on leimallisesti mykeneläisten

maahanmuuttajien kaupunki. Noin 10 hehtaarin alueella on asunut jopa 5 000 asukasta. Kaupunki eli vain noin sata vuotta ja se on hylätty noin vuonna 1200 eKr. Aivan rauhallisesti poistuminen ei ole tapahtunut, sillä palatsin rakenteissa on merkkejä tulipalosta.

Ayios Dimitrios oli varakkaiden ihmisten kaupunki. Pienimmätkin talot ovat vähintään 100 neliön suuruisia ja leveän keskuskadun alta on kaivettu esiin rikkaita hautalöytöjä.

E erityisen kauniita tavaroita oli eräässä ryöstämättömässä haudassa. Vainajat olivat nuoria: kolme noin 20-vuotiaasta naista, yksi lapsi ja kolme vauvaa. Hautakammiossa oli kullasta, virtahevonluusta ja alabasterista tehtyjä koriste-esineitä. Ylelliset raaka-aineet olivat tuontitavaraa joko Egyptistä tai Syyriasta. Niistä oli sitten paikallisesti tehty mm. joutsenen tai kalan muotoisia pikkuastioita. Haudassa oli myös hienosti dreijattuja ja lasitettuja punasaviastioita, vaikka kaupungissa muuten oli ainoastaan ilman dreijaa tehtyjä savitavaroita.

Tutkijat arvioivat, että kaupungin varakkuuden taustalla oli jonkinlainen linkki Kalavas-

soksen kuparikaivokseen. Tulevien vuosien tutkimukset selvittänevät yhteyttä. Yleisölle Ayios Dimitrios ei vielä lähiaikoina avaudu, mutta hautalöytöjä on esillä sekä Nikosian että Larnakan museoissa.

Haulikoita vältellen kuonakasoille

Kyproksen vanhin kaivoslöytö on myöhäiseen pronssikauteen sijoittuva malmin sulatuspaikka Foradeksessa. Mutta koska siellä ei ole mitään erityisempää nähtävää edes intomielisille kaivos-ihmisille, niin Ateenan-instituutin ystävät suuntasivat kohti Mitseron kylää.

Tohtori Lina Kassianidou pastisti metsäretkelle kohti Kokkinoyian kaivosta, jossa 1960–70-lukujen kaivostoiminta on tuonut esiin kaivosrakenteita paljon varhaisemmalta kaudelta. Kassianidou on osallistunut Sidneyyn yliopiston arkeometallurgiseen projektiin, jossa on inventoitu metallurgisia kohteita Troodos-vuorten pohjoisrinteillä.

Tentan kivikautisen kylän päälle on rakennettu teltta muistuttamaan siitä, että Konstantin Suuren äiti Helena pystytti tähän telttansa palatessaan Jerusalemissa vuonna 327. Tentaa esittelee tohtori Alison South.

Tohtori Paul Croft (oik.) esittelee keskiaikaista sokeritehdasta.

Jännitystä kaivosretkeen toi peltopyiden metsästyskauden alku. Haulikoiden paukuessa päiden yli matkaseurue kulki nenä maassa sinisiä, vihreitä ja keltaisia malmipaloja etsien.

Varmuudella kuparia on louhittu Kokkino-yaassa jo arkaaisella kaudella, 500-luvulla eKr. Kuonakasojen kuparipitoisuuden perusteella tutkijat ovat päättelleet, että kuparin louhintaa on jatkettu läpi hellenistisen kauden aina roomalaiskauden loppupuolelle saakka, 200–300-luvulle jKr.

Mitseron kylän toisella puolella on säilynyt roomalainen metallin sulatusuuni mittavine kuonakasoineen.

Kuparikaudella Kypros rikastui

Kuparin sulatuksen on määritelmän mukaisesti täytynyt alkaa jo kuparikaudella, joka Kyproksella on ajoitettu vuosiin 3800–2500 eKr. Tämä ns. kalkoliittinen eli kuparikivikausi on kuitenkin löytöjen perusteella lähempänä kivikautta kuin pronssikautta.

Tohtori Paul Croft arvioi, että kalkoliittisen kauden kuparilöydöt mahtuisivat periaatteessa yhteen kouralliseen.

Kalkoliittisen kauden tutkimus on ollut Kyproksella erityisen vilkasta. Esimerkiksi Souskioun hautausmaan uudet kaivaukset ovat rikastuttaneet kovasti sekä tutkijoiden tietämystä että museoiden vitriinejä. Läheisen turkkilaiskylän asukkaat ryöstivät kalmistoa systemaattisesti 70-luvun alussa, mutta paljon jäi rosvoamattakin.

Souskiou ei ole mikään viitoitettu turistikohde, sillä sinne on talsittava kilometrin verran pehmitetyn viljelysmaan poikki. Savinen taa-

perrus palkitaan kauniilla laaksomaisemalla, jonka harjanteella kalmisto on kuin reikäinen emmental-juuston palanen. Kalkkikiveen on kaivettu satoja hautoja.

Haudoista on löydetty kalkoliittisen keramiikan lisäksi useita pikroliittisiä idoleja, kätensä levittäneitä naishahmoja. Croftin ryhmä löysi myös eräästä haudasta kiintoisan saviesineen, polvillaan istuvan raskaana olevan naishahmon. Esine oli seremoniaalisesti rikottu jossakin toisaalla, koska haudan pohjalta ei siivilöinnistä huolimatta löytynyt kaikkia paloja. Vatsan päältä puuttui ratkaiseva palanen, joka kertoi, mihin isku oli osunut.

Nikosian museon vitriinissä esine on kuitenkin parsittu kokoon siten, että vatsakin on ehjä. Croftia moinen yltiömainen rekonstruointi harmittaa, koska silloin esineen historia hämärtyy.

Kyproksen historiasta länsipuolen kaivaukset antavat kyllä kattavan kuvan, mutta arkeologit, Croft muiden mukana, odottavat innokkaasti Kyproksen mahdollista yhdentymistä ja EU-jäsenyyttä, jolloin saaren itäosan kohteet avautuisivat laajempaan tutkimukseen.

Ryhmäkuva Maronin kylässä, Pearl ja Per-Erik Lönnforsin pihalla.

Mythos & logos

***Helsingin Sanomat* otsikoi etusivullaan 28.10.01 seuraavasti
"Suomalaisten huono viinapää onkin vain myytti". Alueutisten
etusivulla 7.11.01 puolestaan todetaan, että "Myytti siitä, etteivät
yhteiskunnalliset asiat eikä niillä politikointi kiinnostaisi nuoria,
lensi iloisessa kaaressa romukoppaan".**

Teksti:

Jaakko Aronen

Jokin asia tai ilmiö on siis "vain" myytti ja onnellisimmassa tapauksessa se päättyy "romukoppaan". Näissä esimerkeissä tulee esille yksi yleiskielen myytti-sanan merkityksistä. Myytti lähenee merkitykseltään käsitettä 'valhe' tai pikemminkin sille voisi antaa merkityksen 'yleisesti vallalla oleva epätosi uskomus', joka pitää korjata (tästä saatetaan käyttää ilmaisua 'purkaa myytti') ja sen jälkeen hylätä. Toisaalta myytti-sanan tai siitä johdetun adjektiivin käyttö on tuttua seuraavanlaisista ilmauksista "myyttinen Marilyn Monroe" tai "Elvis-myytti". Voi helposti huomata, että nämä kaksi käyttöä ovat merkitykseltään erilaisia: ensimmäisessä tapauksessa termi oli negatiivinen (myytti piti hävittää), kun taas jälkimmäisessä se on pikemminkin positiivinen viitattaessaan siihen ihailuun ja kunnioitukseen, jota kuollut henkilö yhä jatkuvasti nauttii. Jälkimmäinen merkitys esiintyy usein viittaamassa nuorena tai traagisesti kuolleeseen henkilöön, olipa tämä sitten näyttelijä, laulaja, poliittinen toimija (esim. Che Guevara) tai joku muu, mutta se voi liittyä myös muihin asiayhteyksiin kuten "Myytti Suomen paviljongista Pariisissa 1900 kiehtoo yhä" (HS 18.11.01). Näissäkin tapauksessa sanalla on epätoden vivahde sikäli, että 'myyttinen' ilmiö on ihmisten mielissä kasvanut omaa elämäänsä suuremmaksi.

Antiikin mytologian tutkija joutuu työssään operoimaan kuitenkin varsin erilaisella myyttikäsitteellä, sillä se, mitä hän nimittää myytiksi, on jotakin mikä antiikin ihmisille — puhun nyt lähinnä arkaaisesta ja klassisesta Kreikasta — oli

periaatteessa totta ja olennaista ympäröivän todellisuuden ymmärtämiselle. Tietysti esimerkiksi filosofisessa keskustelussa (esim. Ksenofanes, Platon) esiintyi myytin kritiikkiä, mutta nämä keskustelut tapahtuivat melko suppean intellektuaalisen eliitin parissa eikä toisaalta filosofiakaan voinut tulla toimeen ilman mytologian tarjoamia malleja.

Antiikintutkimus, antropologia ja uskonto-tiede ovat tuottaneet valtavan määrän myyttiteorioita ja myytin määritelmiä. Tämän teoreettisen ja käsitteellisen viidakon läpikäyminen tuntuu turhauttavalta eikä monestikaan edesauta varsinaista tehtävää, ilmiön tutkimista sen omassa kulttuurihistoriallisessa yhteydessään. Yksinkertaisinta on lähteä liikkeelle yleismääritelmästä, josta monet antiikin mytologian ja uskontojen tutkijat ovat pääpiirteissään yksimielisiä. Myytti nähdään tällöin kertomuksena, mikä sijoittuu erilaiseen (lähinnä aikaisempaan) aikaan siihen aikaan nähden kuin se kerrotaan. Tästä ajasta voidaan käyttää nimitystä 'myyttinen aika'; kuuluisa uskontotieteilijä Mircea Eliade käytti termiä "*in illo tempore*". Myyttisissä kertomuksissa esiintyy jumalia ja muita yliluonnollisia henkilöitä (kuten aikaisemmin eläneitä heeroja) ja tapahtumien seurauksena saa usein alkunsa jokin maailmankaikkeuden elementeistä (esim. kosmogoniset, maailmankaikkeuden syntyä kuvaavat myytit, kaupunkien perustamismyytit ja metamorfoosit, muodonmuutosmyytit) tai käytänteistä (esim. Prometheus-myytti selittää kreikkalaisen uhrikäytännön synnyn) tai tapahtumilla perustellaan kreikkalaisen maailman arvoja ja asenteita (kuten

myyteillä Tantaloksen suvun vaiheista, jotka sisälsivät ihmisyyntä, inestii, raiskauksia ja muuta väkivaltaa, perusteltiin näiden käyttäytymismuotojen ei-toivottavuutta nykyisessä maailmassa). Myyttien avulla siis ymmärretään, miksi asiat ovat niinkuin ne ovat; niillä on merkitystä koko yhteisölle, jonka piirissä ne ovat syntyneet.

Sitä paitsi mytologia oli joustavaa: samasta myytistä oli yleensä liikkeellä monia eri versioita ja muunnelmia eikä voida sanoa, mikä niistä on autenttisin tai alkuperäisin. Jokaisella versiolla oli oma merkityksensä siinä yhteydessä kun se kerrottiin (riippuen esimerkiksi kertojan tai vastaanottajien intresseistä) eikä ole tarkoituksenmukaista edes yrittää rekonstruoida mitään hypoteettista alkumuotoa, josta muut versiot olisivat haarautuneet. Lisäksi on todettava, että myytti oikeastaan elää sen kerronnan ulkopuolella. Jokainen myytin kerrontatilanne (oli se sitten suullinen, kirjallinen tai kuvallinen) ei sinänsä kerro kyseistä myyttiä, vaan se on ainoastaan yksittäinen tapa pukea myytti johonkin muotoon.

Myytti edellä tavoin käsitettynä ei ole alkuperäisesti kreikkalainen kategoria. *Mythos*-sana merkitsee 'puhetta', 'kertomusta', 'diskurssia' eikä se vastaa 'myyttiä'. Varhaisimmassa kreikkalaisessa kirjallisuudessa kuten Homerosen ja Hesiodoksen runoissa *mythos* ja sitä vastaava verbi *mytheomai* merkitsevät usein totuuden puhumista ja toisaalta *logos* ja sitä vastaava *lego* voivat viitata valheeseen. Aristoteleen *Runousopissa* *mythos* edustaa esitettyä kertomusta tai (esim. tragedian) juonta. Tämän mytoksen kertominen (sanoista *mythos* ja *logos* muodostettu yhdysverbi *mythologeo*) tuottaa sen kerrotun muodon, *logoksen*.

'Myyttiä' aikaisemmin määritellyssä merkityksessä tulee siis pitää ainoastaan myöhemmän tutkimuksen luomana terminologisenä apuvälineenä kuvaamaan yhtä antiikin kulttuurissa selvästi erottuvaa kerronnan lajia.

Kreikkalaisen kulttuurin tutkimus on nostanut myytin rinnalle käsitteen *logos* merkityksessä 'järjellinen puhe', 'järki'. Tätä vastakkainasettelua alettiin korostaa 1800-luvun loppupuolella ja se kulminoitui saksalaisen Wilhelm Nestlen teoksessa *Vom Mythos zum Logos* vuodelta 1940. Polarisaatio on juurtunut syvälle Kreikan ja sitä

Tantaloksen pojanpoika Agamemnon uhramassa tyttärtään Ifigeneiaa (pompeijilainen fresko).

kautta koko länsimaisen ajattelun historiaan. Nestle on edelleenkin paljon siteerattu tutkija ja hänen ja hänen edeltäjiensä vaikutus näkyy paitsi tutkimuskirjallisuudessa myös laajemman yleisön keskuudessa. Perusteeksi on se, että Kreikka "vapautui" 6. ja 5. vuosisadalla eaa. myyttisestä ajattelusta ja siirtyi loogiseen ajatteluun. Tällöin *mythos* käsitetään joksikin sekavaksi, primitiiviseksi, irrationaaliseksi ja negatiiviseksi, mikä korvautuu selkeällä, kehittyneellä, rationaalisella ja positiivisella *logoksella*. Tämä kahtiajako pitää sisällään voimakkaita ideologisia latauksia. Lainaan kappaletta Nestlen johdannosta: "Tie *mythoksesta* *logokseen*, mielen kasvaminen kypsymättömyydestä kypsytyteen, näyttää olleen ominaista arjalaisille kansoille, koska nämä ovat niitä, jotka kuuluvat lahjakaimpaan rotuun. Näiden joukossa vuorostaan ei ole muuta kansaa kuin kreikkalaiset, joiden keskuudessa kehitystä voidaan seurata näin havainnollisesti". Tämäntyyppinen ajatuskulku on taka-alalla välillisesti myös laajemmissa yhteyksissä määriteltäessä länsimaista kulttuuria rationaaliseksi, toisin sanoen ylemmäksi ja kehittyneemmäksi kuin ei-länsimaiset, esimerkiksi Lähi-Idän ja muun Aasian kulttuurit.

Aivan viime aikoina on kuitenkin yhä enemmän alettu kiinnittää huomiota siihen, että tällainen tiukka kahtiajako on sinänsä tutkimuksen luoma 'myytti' (merkityksessä 'yleisesti

vallalla oleva epätosi uskomus'). Itse asiassa *mythoksessa* on paljon *logosta* ja *logoksessa* paljon *mythosta*.

Kreikkalaisten harvinaisen rikas mytologia ei missään nimessä ole alkukantainen ja järjetön ilmiö eikä siihen lakattu uskomasta 6. tai 5. vuosisadalla eaa. Kuten edellä hahmotellusta myytin määritelmästäkin käy ilmi se oli looginen tapa jäsentää maailmaa ja luoda perusteet maailmankaikkeuden historialle ja rakenteelle sekä yhteisön arvoille ja instituutioille. Mytologia *pyrkii* myös koherenssiin avoimena järjestelmänä kuitenkin sitä saavuttamatta. Tämä käy ilmi siinä, että kun tarkastellaan mytologian kokonaisuutta, huomataan, että eri myytit liittyvät toisiinsa henkilöidensä, motiiviansa ja juoniensa kautta ja sisältävät viittauksia muihin myytteihin. Myytit tulisikin lukea osana koko mytologisen järjestelmän kokonaisuutta. Myyteissä esiintyy yliluonnollisia ilmiöitä ja yliluonnollisia henkilöitä, mutta kyse ei ole niinkään irrationaalisuudesta, vaan siitä, että mytologialla on oma symbolisesti sävyttynyt kielensä, jonka avulla se yrittää ratkoa samoja ongelmia kuin *logoksen* alle luettu filosofia. Tällaisia ovat esimerkiksi kysymykset maailmankaikkeuden rakenteesta, siinä vaikuttavista yliluonnollisista voimista, ihmisen kohtalosta, hänen mahdollisuuksistaan ja rajoituksistaan.

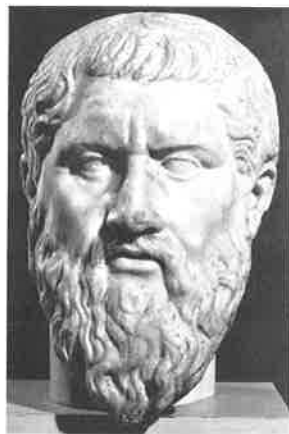
Mitä tulee *logokseen*, sen ilmenemismuotoina on nähty filosofian synty (ns. esisokraatikot), historiankirjoituksen synty (varhaisimmat proosa-auktorit, joista osa kirjoitti etnologisia kuvauksia, sekä ennen kaikkea "historian isä" Herodotos) ja tieteen (erityisesti lääketieteen teorisointi) sekä teknologian synty.

Filosofit operoivat kuitenkin pitkälti myytisillä käsitteillä. Jopa Platon, joka suhtautui eräissä kohdin kriittisesti perinteiseen mytologiaan, käytti myyttistä esitystapaa käsitellessään sielun kohtaloa kuoleman jälkeen teoksissaan *Gorgias*, *Faidon*, *Faidros* ja *Valtio* tai antaessaan Aristofaneen kertoa nykyisen ihmisrodun synnystä *Pidoissa*. *Protagoras*-dialogissa vanhempien kertomat 'myytit' (*mythoi*) mainitaan 'logoksista' (*logoi*) erillisenä kategoriana. Mutta Platonin *mythos/logos* -teoria on koko hänen tuotantonsa valossa epäselvä. Esimerkiksi *Valtiossa* runoilijoiden kertomat 'myytit' ovat eräs 'logosten' alalaji ja ne mainitaan toisaalta aiheiltaan epämoraalisina, mutta kuitenkin

tietyin osin soveliaina nuorison ihannekasvatukseen. Vaikuttaa siltä, että filosofi ei tapansa mukaan anna valmiita vastauksia: hänen *logoksensa* ja *mythoksensa* eivät sulje pois toisiaan eikä kumpikaan kategoria edusta lopullista 'totuutta'. Ja huomattakoon, että Platonin filosofinen kategorisointi edusti yksittäistä mielipidettä, ei kreikkalaisen kulttuurin kokonaisuutta. Kärjistetysti sanottuna ajatukset eivät olleet välttämättä samat kuin arkadialaisen vuohipaimenen, Laurionin hopeakaivoksilla raatavan orjan tai khioslaisen maanviljelijän tyttären.

Varhainen historiankirjoittaja Hekataios Miletoslainen käyttää omasta toiminnastaan verbiä *mytheomai* kun taas hänen maanmiestensä naurettavat kertomukset ovat *logoksia*. Herodotos puolestaan esittää tosina suuren joukon 'myyttejä', joista hän käyttää termiä *logos*. Varhaiset lääketieteelliset tekstitkin sisälsivät paljon myyttisiä ja maagisia uskomuksia, joiden ei pitäisi mahtua lainkaan *logos*-käsitteen alle. Nämä ja monet muut seikat osoittavat, että 6.-5. vuosisadan Kreikassa mentaalista ja terminologista jakoa *mythos/logos* ei ollut olemassa siinä mielessä kuin myöhempi tutkimus on antanut ymmärtää.

Platon
(roomalainen kopio,
Fitzwilliam Museum,
Cambridge).

Kirjallisuutta:

J. Aronen, 'Genealogy as a Form of Mythic Discourse: the Case of the Phaeacians', S. des Bouvrie (toim.), *Myth and Symbol* (Papers of the Norwegian Institute at Athens), Athens – Bergen, painossa.

R. Buxton (toim.), *From Myth to Reason? Studies in the Development of Greek Thought*, Oxford 1999.

B. Lincoln, *Theorizing Myth: Narrative, Ideology, and Scholarship*, Univ. of Chicago Press 1998.

K. A. Morgan, *Myth and Philosophy from the Presocratics to Plato*, Cambridge 2000.

W. Nestle, *Vom Mythos zum Logos: Die Selbstentfaltung des griechischen Denkens von Homer bis auf die Sophistik und Sokrates*, Stuttgart 1940.

Väistyvää sukupolvea

Koska aion pian siirtyä ns. vanhuuden lepoon, lienee syytä hieman muistella sitä 45 vuoden aikakautta, joka on kulunut saapumisestani Helsingin yliopistoon.

Teksti:

Paavo Castrén

Siitä saattaa olla iloa nykyiselle opiskelijasukupolvelle, ja ehkä se auttaa Helikonin lukijoita ja muita antiikin ystäviä ymmärtämään Helsingin yliopistossa harrastettavaa antiikintutkimusta entistä paremmin. Kyseessä oli lukuvuosi 1956-57, kun olympiakisoistamme, Armi Kuusela ja sotakorvausten loppuun suorittamisesta oli kulunut vasta nelisen vuotta, kun Urho Kekkosen aika oli juuri alkanut, kun Neuvostoliitto oli miehittänyt Unkarin ja mursertanut pitkäksi aikaa sen vapaustoiveet, kun sodan vauriot Helsingissä oli hädin tuskin korjattu ja Porthania kaupungin ensimmäisenä huomattavana elementtirakennuksena oli vasta valmistumassa. Muuten Helsinki oli vielä jokseenkin entisellään kunnianarvoisine Heimolan taloineen, Kinopalatseineen, Kestikartanoineen, Skohankulmineen ja vanhoine aitoine Kämppeineen, – vielä ilman Makkarataloa, Enso Gutzeitin venetsialaista palatsia, Finlandiatalaa ja niitä laatikoita, jotka ovat korvanneet vanhan Helsingin monet muut maamerkit.

Opiskelijoiden asuntopula oli nykyistäkin huutavampi, koska ylioppilasasuntoloita oli vähän, eikä ainakaan virkamiesten lapsilla ollut niihin mitään mahdollisuutta päästä. Kaupungissa oli kuitenkin aivan oma vuokraemäntien kasti, joka asui suurissa vanhoissa huoneistoissa ja tarjosi apuaan joskus kyseenalaisin keinoin. Minullekin tarjottiin kerran huonetta, jossa ei ollut pöytää, mutta kuten vuokraemäntä asian ilmaisi, "toisetahan pitävätkin kirjaa kädessä kun ne lukee".

Yliopistolla oli vastassa omat vaikeutensa. Kirjoittautuminen ja rehtorin kätteleminen tosin sujuivat sutjakasti ja tyylikkäästikin, varsinkin jos omisti pikkutakin ja kravatin. Epämuodollisessa asussa liikuskelevia ylioppilaita opasti isällisesti kunnioitettu ylivahtimestari Uno Lindfors, joka

myös huolehti opiskelijalippujen myynnistä juhlasalissa pidettyihin konsertteihin.

Yliopiston ohjelma oli ainoastaan viitteellinen, ja itse asiassa kaikki tarpeellinen tieto oli kopioitava ilmoitustauluilta, joiden edessä oli aina satamääräinen tungos. Opintoneuvontaa antoi aineemme professori lokakuun ja helmikuun ensimmäisenä arkitiistaina, kun vähitellen oli päästy opintojen alkuun. Silloinkin se rajoittui etupäässä opettajia ja ylioppilaita koskevien – tosin usein opettavaisten – kaskujen kertomiseen ja varoituksiin siitä, millaiseen turmioon varhain keskiviikkoamuna pidettyjen lauseopin luentojen laiminlyöminen voisi johtaa.

Germanistiikasta klassilliseen filologiaan

Aloitin itse asiassa germanistina, mutta taisin lopulta laudaturvaiheessa kyllästyä tungokseen ja muutamien professoreiden arvaamattomiin tempauksiin ja siirryin klassillisen filologian puolelle, vaikka pidinkin tavattomasti gootista sekä muinais- ja keskiyläsaksasta. Walter von der Vogelweidea osaan vieläkin ulkoa sivukaupalla. Koska kuitenkin en ollut opiskellut koulussa enempää latinaa kuin kreikkaakaan, oli tyydyttävä menemään alkeiskursseille. Jo silloin alkoi monivuotinen yhteistyöni Päivö Oksalan kanssa, joka vielä silloin toimi apulaisprofessorina ja oli päävastuussa alkeis- ja pro exercitiokursseista. Oksala oli huumorintajuinen ja persoonallinen opettaja ja, kuten kaikki tietävät, heitteli liidunpaloilla ylioppilaita, joiden nimiä ei tiennyt tai muistanut. Vaikka hän myöhästyi usein luennoltaan ja unohti joskus tentin tai tapaamisen, hän oli kuitenkin syystäkin innostavan opettajan maineessa. Hänhän joutuikin syksystä 1957

päävastuuseen latinan opetuksesta, kun Edwin Linkomiehstä tuli yliopiston pelätty ja kunnioitettu rehtori. Klassillisen filologian apulaisprofessorin virkaa tuli koko opiskelujakseni hoitamaan dosentti Eino Mikkola, ja raskaasti työllistettynä assistenttina toimi maisteri Saara Polva (os. ja myöh. Lilja). Kreikan oppiaineessa ei ollut edes assistenttia, lehtorista puhumattakaan, ja vain apulaisprofessorin pitämä alkeiskurssi ja satunnaiset dosenttiluennot auttoivat professori Henrik Zilliacusta, kun hän palasi Suomen Rooman-instituutin johtajan tehtävästä. Hänen seminaarinsa, joissa monet meistä suureksi ilokseen kävivät monta vuotta, olivat parasta, mitä Helsingin yliopisto on minulle tarjonnut.

Tutkintovaatimukset olivat vanhat ja vaativat, ja koska luentoja oli vähän, lopputentin suulliseen osaan saattoi jäädä kymmenenkin tekstiä. Oli todella masentavaa nähdä professorin pöydälleen kokoama tentittävien auktoresiden kasa, joka sitten onneksi yleensä vähitellen pieneni suoritettujen pinon vastaavasti kasvaessa. Myös käännöskokeet suomesta latinaan ja kreikkaan suoritettiin lopputenttien yhteydessä, ja oli tarkoin laskettava, minkä verran aikaa niihin saattoi käyttää, jotta ehtisi vastata myös varsinaisiin kysymyksiin.

Tutkintovaatimuksiin kuului tosin ns. kulttuurihistoriallinen osuus, joka koostui saksalaisten kirjanoppineiden 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa laatimista laajoista teoksista, mutta en muista, että meille koko opiskeluaikana olisi näytetty yhtään kuvaa kreikkalaisesta kuvanveistosta, arkkitehtuurista tai edes roomalaisesta sotakalustosta, jota kuitenkin käsitelimme miltei päivittäin. Opetus keskittyi siis kai siihen "klassillisen filologian keskeiseen alueeseen", josta myöhemminkin on varsinkin viranhakujen yhteydessä usein ollut puhetta.

Piirtokirjoituksia ja kurssielämää Roomassa

Me olimme kuitenkin siinä onnellisessa asemassa, että ensimmäisenä sukupolvena saimme nauttia Suomen Rooman-instituutin olemassaolosta. Minä ja monet ikätoverini pääsimme Villa Lanteen tosin vasta opintojemme loppuvaiheessa, keväällä 1961, mutta onneksi edes silloin. Jo

matka Roomaan oli melkoinen kokemus: ajoimme ensin junalla Turkuun, nousimme siellä laivaan ja purjehdimme Tukholmaan, jossa vietimme kokonaisen päivän museoissa ja elokuvissa. Vasta illalla lähti juna Kööpenhaminaan, josta seuraavana aamuna jatkettiin istumavaunussa Saksan ja Itävallan halki Italiaan ja lopulta Roomaan. Meitä oli kaikkiaan 11 ja täytimme näin ollen instituutin majoitustilat kokonaan. Instituutin johtajana oli tuolloin roomanisen filologian professori Veikko Väänänen, varsinaisesti vulgaarilatinan spesialisti mutta myös hyvä piirtokirjoitusten ja Italian tuntija. Piirtokirjoituskursillaan hän sovelsi kahta periaatetta: hän kutsui paikallisia asiantuntijoita luennoimaan meille sellaisista aiheista, joista ei itse tuntenut olevansa tarpeeksi selvillä, ja vei meidät usein maastoon katsomaan tärkeimpiä nähtävyyksiä ja ennen kaikkea tutustumaan kaikkiin piirtokirjoitustyyppihin autenttisessa ympäristössään. Seinäpiirtokirjoituksia eli graffiteja tutkiessamme havaitsimme, että Palatiumin keisaripalatsien raunioista löytyneet piirroksiset ja kirjoitukset oli julkaistu erittäin puutteellisesti, ja Väänänessä heräsi ajatus ryhtyä puuhaamaan uutta julkaisua. Kolme kuukautta kestäneen kurssin aikana ehdimme tutustua perusteellisesti Rooman, Latiumin, Campanian ja Lucanian arkeologisiin kohteisiin, suureen joukkoon italialaisia arkeologeja ja filologeja ja opimme vähitellen myös italiaa. Tuolta keväältä juontaa kiinnostukseni Pompejiin, jonka tuloksena syntyi väitöskirja v. 1975 ja ajatus aloittaa siellä arkeologiset tutkimukset syksyllä 2002.

Kurssin aikana jokainen osanottaja teki laajahkon seminaarityön, josta monelle kehkeytyi seuraavan talven aikana pro gradu -tutkielma. Silloin ei pro gradu -tutkielma vielä ollut muodostunut siksi aikaa vieväksi kompastuskiveksi, jollainen se nykyään on. Minä tutkin teatterihenkilökuntaa Roomassa ja Pompejissa ja sain graduni sopivasti valmiiksi seuraavaksi kevääksi, jolloin Väänänen kutsui osan edellisen kevään kurssilaisista työryhmänsä jäseniksi kopiaimaan ja julkaisemaan Palatiumin seinäpiirtokirjoituksia. Työ oli tavattoman hidasta, koska kukaan ei osannut meitä opettaa, vaan kaikki oli itse opittava yrityksen ja erehdyksen kautta. Ensimmäinen tutkimuskohteemme oli kukkulan Circus Maximuksen puoleisessa rinteessä sijaitseva orjien koulutuspaikka,

Paedagogium, jonka Marja Itkonen-Kaila ja Heikki Solin julkaisivat. Minä sain lopulta tehtäväkseni Domus Tiberianan reunaosien kolme kohdetta, joiden arkeologisen kuvauksen laati nykyinen valtionarkeologi Henrik Lilius.

Jäänmurtaajat

Palasin vielä useitakin kertoja Roomaan jatkaamaan tätä työtä, joka ei tuntunut koskaan loppuvan. Talvisaikaan kylmissä ja kosteissa tiloissa oli todella ikävä työskennellä kopioimassa sormet jäässä huonosti näkyviä raapustuksia läpinäkyvälle paperille, mutta keväällä ja syksyllä oli ihan mukavaakin paeta hellettä varjoisiin ja viileisiin kammioihin. Instituutin johtajakin vaihtui, ja Jaakko Suolahti tiilileimatyöryhmineen valtasi talon. Silloin tutustuin mm. Päivi Setälään, Jussi Kuusanmäkeen, Tauno Huotariin, Tapio Heleniin ja ennen kaikkea Eva Margareta Steinbyhyn, jonka kanssa tein sitten myöhemmin vuosikausia yhteistyötä melkein joka päivä.

Me olimme jonkinlaista "jäänmurtajasukupolvea", jonka tehtävänä oli omaksua kansainvälisiä vaikutteita ja avata tiet antiikintutkimuksen käsitteen entistä laajemmalle tulkinnalle. Meidän oli pakko havaita, etteivät kirjalliset lähteet yksin riittäneet tulkitsemaan antiikin ihmisen, varsinkaan tavallisen ihmisen, elämää ja ajatuksia. Piirtokirjoitusten hyväksikäyttö historiallisina lähteinä vaati niiden ajoittamista, ja siinä taas vaadittiin ainakin jonkinlaista arkeologian ja antiikin taidehistorian tuntemusta. 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla Roomassa toimi nuorten antiikintutkijoiden kansainvälinen

ryhmittymä, jota tuolloisissa hyvin radikaaleissa oloissa kutsumme vanhempia tutkijoita ärsyttävällä nimellä Cosa nostra. Tapasimme toisiamme miltei päivittäin Saksan arkeologisen instituutin kirjastossa, kävimme yhdessä kahvilla ja pizzalla, teimme retkiä viikonloppuisin ja kävimme luennoimassa toistemme yliopistoissa ja instituuteissa. Kritiikki oli joskus armotonta, mutta siinäpähan oppi vähitellen pitämään puolensa huolimatta siitä, ettei koskaan saanut käyttää äidinkieltään, kuten monet muut. Näistä kokemuksista vahvistui se ajatus, että instituuteissamme harrastetut monitieteiset työryhmät ovat se salainen ase, jota meidän kannattaa käyttää antiikintutkimuksessa hyväksemme. Monissa muissa maissa tieteiden välinen yhteistyö näyttää nimittäin olevan monin verroin vaikeampaa kuin meillä. Näitä kokemuksia käytettiin hyväksi myös Ateenan-instituuttia perustettaessa ja sen toimintaideaa luotaessa. Sekin toiminta on jo tuottanut runsaasti kauniita tuloksia ja luonut instituuttillemme arvostetun aseman Ateenan tieteellisten instituuttien joukossa.

Meidän sukupolvemme on tuonut nämä kokemuksensa myös Suomeen ja ainakin yrittänyt antaa jo täällä kaikille opiskelijoillemme ainakin perustietoja antiikintutkimuksesta laajasti ymmärrettyinä. Vastustustakin on koettu, joka ainakin minusta on joskus ollut täysin käsittämätöntä. En ole ymmärtänyt, miksi ei voitaisi antaa kaikkien kukkien kukkia. Ei voi muuta kuin toivoa, ettei "jäänmurtajasukupolven" väistyttyä palattaisi vanhaan yksipuolisuuteen.

Kevään 1961 pitkä kurssi pääsiäislounaan jälkeen Villa Lanten johtajan terassilla.

Vasemmalta: Maritta Sadeniemi (nyk. Pesonen), Ensio Helminen, Heikki Solin, Outi Leskinen (nyk. Aho), Antero Raevuori, Marja Itkonen (nyk. Itkonen-Kaila), Tua Zilliacus, Aarno Saleva, Pirkko Wass-Colussi, instituutin vt. sihteeri Hanni Leander, Unto Virtanen, Paavo Castrén, prof. Veikko Väänänen ja pääsiäisvierana Risto Aarnio-Wihuri.

ANTIIKINTUTKIMUS JA ROYAL HOLLOWAY

Tämän artikkelin tarkoitus on luoda silmäys Lontoon yliopiston antiikintutkimuksen opetukseen. Lähemmän tarkastelun kohteena on yksi Lontoon yliopiston collegeista, Royal Holloway siksi, että antiikintutkimus on vienyt meidät juuri sinne Suomen Ateenan-instituutissa työskenneltyjen seitsemän vuoden jälkeen.

Teksti:

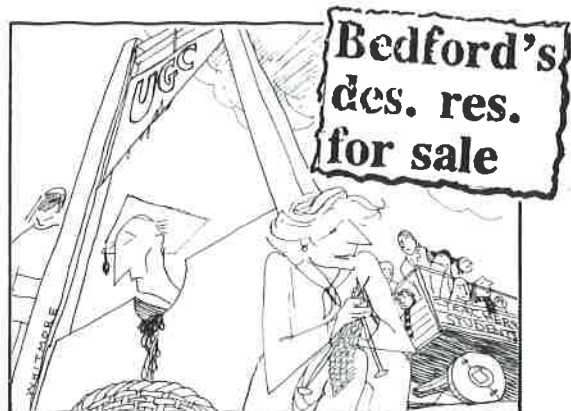
Petra Pakkanen

Lontoon yliopisto terminä on varsin abstrakti. Tämä johtuu siitä, että Lontoon yliopisto koostuu lukuisista itsenäisistä collegeista, jotka kaikki kuuluvat University of Londoniin, eräänlaiseen ylätason kattoinstituutioon. Oxfordin ja Cambridgen ikuisen pitkä historia brittiläisen akateemisen elämän ja aktiviteetin ainoina tyyssijoina alkoi pirstaloitua Englannissa 1800-luvun alkupuolella, jolloin regent- ja viktoriaaniseen tyyliin rakennettuja punatiilisiä yliopistoja alettiin pystyttää monissa kaupungeissa. Vuonna 1828 valmistunut University College ja sen sairaala edustavat Lontoossa tätä prototyypisimmillään. Lontoon yliopisto perustettiin college-yksiköiden tutkintoja ja kokeita koordinoivaksi kattoinstituutioksi vuonna 1836, ja sitä se on edelleenkin. Vuoteen 1914 mennessä University of London kokonaisuudessaan oli jo Britannian yliopistopetuksen suurin keskus – nykyään noin viidenes kaikista Britannian Master of Arts -tutkinnoista suoritetaan Lontoon yliopiston collegeissa. Bloomsburyn kaupunginosa muotoutui jo akateemisen rakennusvaiheen alkuvaiheissa eräänlaiseksi avoimeksi kampusalueeksi; muun muassa 1753 perustettu British Museum toimi aluksi Bloomsburyn Montague Housessa, ja se siirrettiin vuosien 1826-1850 välisenä aikana nykyiseen rakennukseensa kaupunginosan sydämessä.

Antiikintutkimusta opetetaan neljässä Lontoon yliopiston collegessa, jotka Birckbeck Collegea lukuunottamatta kuuluvat opiskelijamäärältään ja opetuskapasiteetiltaan suurimpiin Lontoon yliopistossa. Lääketieteen opetusta lukuunottamatta opetus on keskitetty kuuteen paikkaan: The London School of Economics, Queen Mary College, University College, King's College ja Royal Holloway and Bedford New College. Onkin luonnollista, että kolme viimeksi mainittua antiikin asioita opettavaa instituutiota tekevät yhteistyötä antiikintutkimuksen alalla niin opetuksen suunnittelussa kuin sen toteuttamisessa, vaikka jokaisen yksikön laitos onkin itse vastuussa opintojen rakenteesta ja linjauksista. Yhteisyys näkyy esimerkiksi siinä, että Master of Arts (MA) -tutkinnon kurssit ovat sitä suorittaville opiskelijoille avoimia college-yksiköiden kesken, ja tutkielmien tarkastajina käytetään ristiin eri yksiköiden asiantuntijoita.

Royal Holloway on antiikintutkimusta opettavista collegeista nuorimpia. Sen nuoruutta tosin hiukan vanhentaa se, että vuonna 1849 perustettu Bedford College liitettiin Hollowayhin vuonna 1982, jolloin Britannian korkeamman tason koulutus kamppaili Thatcherin sosiaalipoliittisten uudistusten ja rahoituksen leikkausten paineessa. Koko komeuden nimi kuu-

luukin nykyisessä muodossa Royal Holloway and Bedford New College, University of London.

2.10. 1985 Royal Holloway ja Bedford Colleet yhdistyvä Thatcherin yliopistopolitiikan ja taloudellisten leikkausten seurauksena.

Royal Hollowaylla on erikoinen historia. Vuonna 1800 syntynyt Thomas Holloway oli kekseliäs markkinamies. 37-vuotiaana hän aloitti menestyksekkään kauppamiehen uransa sekoittamalla kotonaan pienessä kattilassa linimenttiä, joka oli tehävä hänestä miljonääriin. Hollowayn valtava omaisuus oli "kaiket vaivat parantavan" linimentin ja "kaikkiin vaivoihin auttavien" pillereiden ansiota. Holloway's Ointment- ja Holloway's Pills -purkkeja myydään nykyään antiikkikaupoissa; niitä on hupaisina kuriositeetteina myöskin mm. Ateenan Agoran kaivausten keramiikkavaraston ja työtilojen hyllyillä, sillä arkeologia tuo päivänvaloon uudemman ajan esineistöä. Holloway oli myös taitava markkinamies ja hän käyttikin omaan aikaansa nähden poikkeuksellisen paljon resursseja ihmetuotteidensa mainostamiseen. Tulos oli ilmeisen onnistunut – varsinkin, kun linimentin yhtenä perusainesosana oli silkka oliiviöljy. Holloway avioitui vuonna 1840 Jane Driverin kanssa, ja on ilmeistä, että vaimo oli tästä lähtien markkinamiehen suuri tukija, inspiraatio ja vaikuttaja. Avioliitto oli lapseton, ja pariskunta ryhtyikin jo varhain käyttämään omaisuuttaan hyväntekeväisyyteen. 1860 Holloway perusti Virginia Wateriin mielisairaalan henkisistä vammoista kärsiville keskiluokan ihmisille (Asylum for the Insane of the Middle Class), ja 1870-luvulla

hänen suurin ambitionsa keskittyi naisille suunnatun yliopistotasaisen opetuksen aikaansaamiseen – hanke, joka oli hänen "rakkaan vaimonsa neuvojen ja suunnitelmien mukainen". Collegen päärakennuksen suunnitteli W. H. Crossland ranskalaisen renessanssin tyyllisen Loiren laaksossa sijaitsevan Chambordin linnan arkkitehtuuria mukaillen. Peruskivi muurattiin vuonna 1883, ja kuningatar Victoria vihki collegen käyttöön 1886 (tästä lisäksi 'Royal') kolme vuotta Hollowayn kuoleman jälkeen. Kuningatar kirjoitti tapahtumasta päiväkirjassaan seuraavasti:

"Rakennus on upea ja ainoalaatuinen, Ranskan linnojen tyyliin rakennettu. Sen on meille lahjoittanut herra Holloway. Ajelimme ympäri kukkulan laella sijaitsevan collegen, josta avautuu kaunis näköala alapuolella olevaan Eghamiin. [...] Tämä on naisten college, ja jokaisella opiskelijalla on oma makuuhuone ja viehättävästi kalustettu oleskeluhuone, sekä yhdessä neljän tai viiden muun kanssa jaettu olohuone." (Queen Victoria's Diary, 30. 6. 1886 C. Salt & L. Bennett, (eds.), *College Lives. Royal Holloway and Bedford New College University of London*, RHBNC the University of London, London 1986, s. 11 mukaan).

1800-luvun lopulla yliopisto-opetuksen järjestäminen naisille oli vielä radikaalia ja ennen kaikkea varsin uutta. Poliittista karikatyyriä viljelevä sarjakuvamuotoinen *Punch*-lehti kirjoitti pian avattavasta Ladies' Collegesta murteellisella englannilla karrikoiden näin:

"[Tämä] koulu on naispuolisten henkilöiden kouluttamista varten, jottei kukaan maskuliinista sukupuolta oleva saa koskaan astua tuohon pyhäkköön. Siellä on oleva täsmälleen 250

Opiskelijoiden kaakao-party opiskelija-asunnossa vuosisadan alussa.

tieteilijää, kaikki yli seitsemäntoista ikäisiä, ja vain yksi esimiesnainen heitä paimentamassa, raukkaparka! Ja niille, jotka saavat hermoromahduksen, on tämä laitos sopiva esikoulu naapurissa olevaan mielisairaalaan." (*Punch*, 10. 7. 1886).

Naisten korkeakoulutusta kritisoivia mainintoja tuli virallisemmaltakin taholta; Hollowayn hanketta kutsuttiin mm. "suunnattomaksi hyväntekeväisyyden harha-askeleeksi" (*Salt & Bennett*, yllä, s. 3).

Royal Holloway Collegen ja Bedford Collegen yhdistäminen vuonna 1882 ei ollut ainoastaan kannattavaa tiedepolitiikkaa ja realiteettien edessä toimeenpantua rationalismia (sitä se tietysti suuressa määrin oli), sillä haluttaessa sille voidaan löytää myös historiallisia perusteluja. John Reidin varakas leski Elisabeth Reid oli nimittäin perustanut Bedfordin naisten collegeksi jo vuonna 1849. Oppilaitoksen tarkoitus oli tuolloin kouluttaa naisia kotiopettajatariksi (training of Governesses), mutta ennen kaikkea intentio oli moraalinen: luoda korkeampaa opetusta naisille vaimoina ja äiteinä rakentamaan parempaa maailmaa. Molempiin collegeihin otettiin sisään ensimmäiset miespuoliset opiskelijat vasta vuonna 1945.

Klassillisten kielten ja antiikintutkimuksen opetuksella on ollut Britanniassa perinteisesti vankka sija. 1700-luvulta lähtien katsottiin, että akateemisen sivistyksen tuli sisältää klassillisia aineksia; esimerkiksi 1800-luvun alun Englannissa urheilullista herrasmiestä (gentleman), jolla oli oma jahti ja oma hevonen, kutsuttiin termillä 'Corinthian'. (Tämä ei tietenkään tar-

koita, että kyseinen korinttilainen olisi ollut erityisen klassillisesti sivistynyt.) Klassillinen sivistys, samoin kuin pitkään akateeminen oppineisuus ylipäättään, oli parempiosaisten etuoikeus. Tämä tausta on saattanut kuitenkin olla luomassa antiikintutkimukselle (kyseenalaisesti perusteltavaa) arvostusta vielä nykyäänkin. Britannia onkin Euroopan maista tällä hetkellä juuri se, jossa antiikkia opetetaan eniten, ja sitä opiskelleet myös sijoittuvat yhteiskunnassa varsin monipuolisesti erilaisiin tehtäviin, eli tutkijan tie ei suinkaan ole ainoa mahdollisuus. Klassillisia aineita opiskelleita pidetään yleisesti pätevinä niin pankkimaailmassa kuin kulttuuri-alan tehtävissäkin – tietyin rajoituksin tosin.

Antiikintutkimusta Royal Hollowayssakin opetetaan varsin mittavasti. Laitoksella on kaksitoista vakituista opetusvirkaa ja joukko tuntiopettajia sekä tutkijoita. Valitettava suuntaus brittiläisessä antiikintutkimuksen opetuksessa näyttää olevan luopuminen pakollisista kreikan ja latinan opinnoista tutkintovaatimuksissa. Tämä johtuu yksinkertaisesti kovasta kilpailusta opiskelijoista, jotka harmillisen usein kokevat kielten oppimisen taakkana ja valitsevat opinahjokseen laitoksen, joka ei niitä enää vaadi. Silti aina on ja tulee olemaan opiskelijoita, jotka suuntaavat tarmonsä ja kiinnostuksensa juuri kielin, ja siksi heille on taattava monipuolinen mahdollisuus niiden opiskeluun. Hollowayn Classics-laitoksella on pidetty kiinni toisen antiikin kielen opintojen pakollisuudesta. Uutena kokonaisuutena laitos on lanseerannut kolmevuotisen Bachelor of Arts (BA) klassillisen arkeologian opintokokonaisuuden. Brittiläinen akateeminen perustutkimus koostuu juuri BA-opinnoista, ja pieni osa valmistuneista jatkaa vuoden kestäville MA-opinnoilla. Pieni vähemmistö näistä valitsee ja tulee hyväksytyiksi PhD-tutkimusohjelmaan. Hollowayn klassillisesta arkeologiasta vastaavat Amanda Claridge Rooman arkeologian, ja Jari Pakkanen Kreikan osalta. Molemmat aloittivat työskentelyn Hollowayssa syksyllä 2000, ja klassillisen arkeologian opintokokonaisuus on opetuksen uudelleenjärjestämisen tulos. Ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen opintolinjan valinneet osallistuvat kesällä kuukauden mittaisille kaivauksille Rooman lähellä sijaitsevassa Castel Porzianossa. Rooman keisariaikaan keskittyneitä kaivauksia johtaa

Kreikkalaisen draaman opiskelijaproduktio collegessa vuonna 1915.

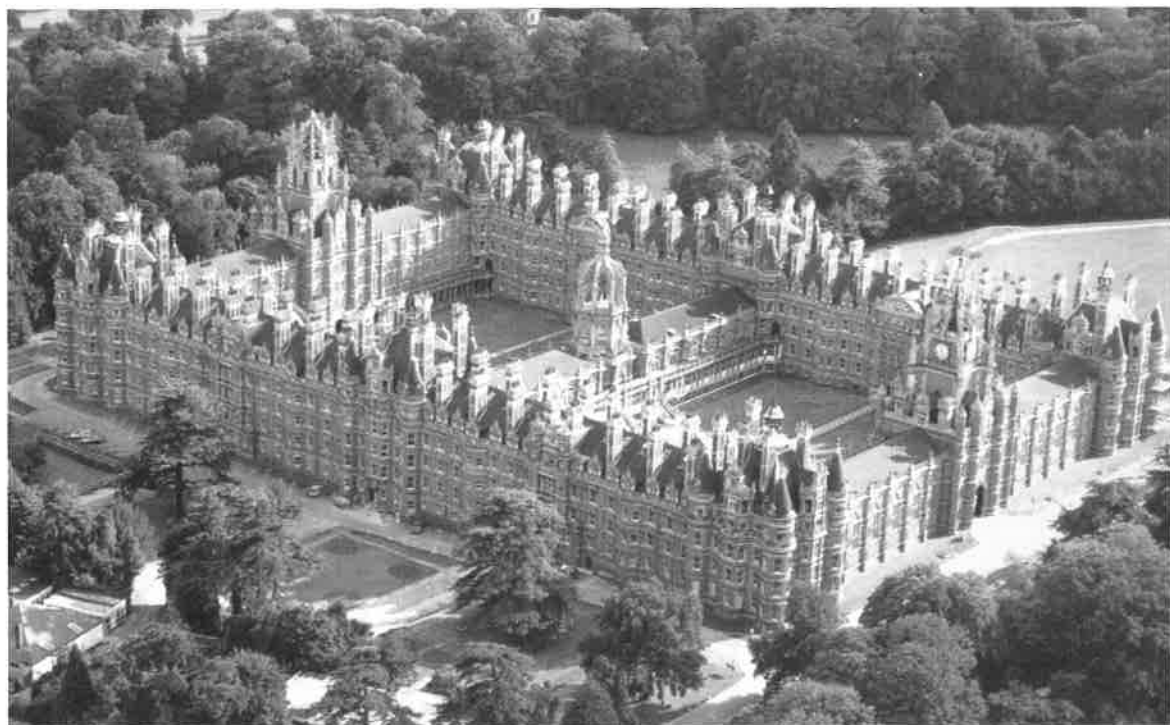

Amanda Claridge. MA-opintoihin jatkavat voivat valita Lontoon yliopiston tutkinnon 'MA in Classical Art and Archaeology', Royal Hollowayn järjestämän kokonaisuuden 'MA in Ancient Rome', tai tulevaisuudessa vielä suunnitteilla olevan 'MA in Ancient Athens and Attica'. Klassillisen arkeologian lisäksi opiskeijoilla on mahdollisuus valita kolmesta muusta opintolinjasta, Classics, Classical Studies tai Ancient History, joista ensimmäinen on kielipainotteinen, toinen historiallisemmin orientoitunut kokonaisuus, ja viimeinen pyrkii yhdistämään antiikintutkimuksen osa-alueita tasapainoisesti. Esimerkkeinä laitoksella opetettavista kursseista olkoon mm. 'Rhetoric and Logic', 'Cultural Identities from Nero to Hadrian', 'Ancient Literary Criticism', 'Egypt in the Roman Empire', 'Greek Law and Law Courts', 'Built Environment in Classical Antiquity' ja 'Athens and Attica'.

Opettaminen brittiläisessä yliopistossa on hyvin aikaavievää ja raskasta. Yliopisto-opettajien (joihin luetaan työtehtäviltään tasavertaisina kaikki lehtoreista professoreihin) tavatessa pitkän työviikon jälkeen kampusten pubeissa – ja muissakin brittiläisen oluen tyyssijoissa – yksi

vakiopuheenaiheista onkin työtaakan massiivisuus. Jääköön se tässä yhteydessä kuitenkin vain maininnaksi, sillä toki systeemistä löytyy myös hyvät puolensa sapattivapaineen ja pitkiä opetuslukukausien välisine tutkimustaukoineen. Ja onhan brittiläinen akateeminen maailma toisinaan melko hilpeääkin; siinä yhtyvät merkittävin perinteinen englantilainen akateeminen arroganssi ja huumorilla höystetty rentous kevyeksi vakavuudeksi. Se on hämmentävän erilaista kuin akateeminen elämä Kreikassa, jossa aikaa tuntui olevan enemmän, tila ajatella ja tehdä oli toisenlaista. En voi enkä halua asettaa näille paremmuusjärjestystä, sillä kyse on lopulta elämäntavasta, johon ympäristö ja olosuhteet vaikuttavat vain osittain. Joskus kuitenkin tuntuu kuin Ateena olisi pienoiskoossa paikalla Lontoon yliopiston Senate Housen Institute of Classical Studies -kirjastossa, jossa kuulee puhuttavan kreikkaa enemmän kuin englantia tai muita kieliä. Britit eivät kirjastossa samaan tapaan juttele, sillä he keskittyvät ja sulkeutuvat menneeseen maailmaan. Tai sitten kreikkalaisia opiskelijoita ja tutkijoita vain yksinkertaisesti on Lontoossa loputtoman paljon.

Founder's Building, Royal Holloway

Ateenan talvea

Kuluneen syksyn sateet alkoivat Attikassa edellisvuotta myöhemmin, vasta marraskuun alussa. Mutta kerran alkuun päästyään sateita on saatu tähän päivään asti todella runsaasti; eivätkä ne ole olleet välimerellisiä lyhyitä ryöppyjä, vaan monta päivää jatkuvia perusteellisesti kastelevia sateita.

Teksti & Kuvat

Leena Pietilä-Castrén

Kuivassa Kreikanmaassa pohjavesien karttuminen on enemmän kuin toivottavaa, ja satunnaisenkin kulkijan silmään pensaikkojen, pienimpienkin puistojen ja arkeologisten alueiden vehmas vihreys on kuluneina kuukausina ollut suureksi iloksi.

Instituutin väen piirissä edellinen muistikuva lumesta Akropoliilla oli 1990-luvun alusta Jaakko Frösénin ajoilta. Nyt taaksejääneinä syys-

kuukausina lämpötilat olivat jatkuvasti lupaavan alhaalla ja usein ennustettiin Attikaankin lumisateita. Monena päivänä tähyilimme toiveikkaina taivaalle, josta parhaimmillaan saattoi leijua muutama yksinäinen hiutale. Joulukuun keskilämpötila oli +10,8 astetta, ja siten lähes neljä astetta alempi viime vuosikymmenien keskiarvoa.

Perjantaina 4. tammikuuta oli jälleen kylmä päivä, ja kova pohjoistuuli toi mukanaan räntää. Instituutin tutkija, Göran Ehnrooth-stipendiaatti Esko Tikkala tuli instituuttiin kameroineen ja houkutteli minut mukaansa kuvausmatkalle Akropoliille. Meidän ohella siellä oli muutama espanjalainen ja japanilainen käypäläinen, kaikki yhtä halukkaina kuvauttamaan itsensä pienten lumikertymien äärellä tai räntäsateisena häämöttävä Filopappos-kukkula taustanaan.

Samaisena perjantai-iltana olin palaamassa kotiin ennen puoltayötä, jolloin lämpötila oli laskenut nollaan. Aamuyöllä havahduin ikkunoista siivilöityvään outoon valoon, joka osoittautui lempeästi laskeutuvaksi lumisateeksi. Varhaisina aamuhetkinä lumi oli jo kasautunut kymmensenttiseksi ja peittänyt ulko-oveni edessä olevat orvokit, muutamaa tuntia myöhemmin lunta oli meidän kaupunginosassamme Makri-jannissa vajaat 30 cm. Instituutin puutarhassa palmupuun lehvät kestivät katkeamatta, mutta isot limoviikunat eivät kylmänarkoina enää selvinneet. Loin kotitaloni katolta painavimman lumen pois, ja kuvittelen olevani instituutin johtajista ainoa, joka niin on päässyt tekemään. Vastaisuuden varalle aion kuitenkin hankkia kunnollisen suomalaisen lumikolan.

Ateenan keskustassa ja kotikulmillamme Akropoliin etelärinteilla lumi pysyi runsaana tuon viikonlopun yli. Lähes joka risteyksessä käytiin lumisotia, harvat liikkeelle selvinneet autot kulkivat kolisevilla ketteingeillä, kaikkialla oli hämmästyneen iloinen tunnelma. Akropoliille ei enää turisteja päästetty liukkauden takia. Alin mittaamani lämpötila oli $-1,7$, suomalaisen korvissa ei ehkä kovin paljon, mutta ohutseinäisiin ja yksinkertaisiin ikkunoihin tottuneille kreikkalaisille äärimmäistä.

Kaikkein kovimmin lumi koetteli Ateenan koillisia lähiökaupunkeja, joissa lunta oli lähes metrin. Ihmiset jäivät koteihinsa, koska liikenneyhteydet eivät toimineet ja monet kaupat pysyivät kiinni useita päiviä. Uusi Spatan lentokenttä suljettiin avarauskaluston puutteessa, ja ensiapua siellä antoivat armeijan kulkuneuvot. Junat jäivät maastoon lumen vangeiksi, autoilijat moottoriteille. Lunta tuli vielä niinkin etelässä kuin Kreetalla, jossa asukkaita evakuoitiin sähköttömistä ja ruuattomista kylistä.

Kaupunkiväestön selvittyä viikonlopun kestäneestä kovasta talvesta alkoi maseudun

vahinkojen selvittäminen. Pahimmin kärsineitä olivat Attikan ohella Boiotia, Thessalia ja Artan seutu, kaikki huomattavia maanvilelysseutuja. Ensiarvioiden mukaan 500 000 tonnia sitruks-hedelmiä oli mennyt pilalle, samoin osa oliivisadosta, puhumatta karjan ja maatalouskoneiden vaurioista. Myös Traakian alueen kalanviljelyslaitokset kärsivät. Talvisina viikkoina nähtiin Ateenassakin Espanjasta tuotua lentosalaattia ja -tomaatteja, kaalia ja perunaa tuotiin ensihätäan lähialueilta. Heti kylmän kauden jälkeen hedelmien ja vihannesten hinnat nousivat korkeuksiin.

Maaliskuun puolivälistä lähtien on kaupunkiin tullut jo uuden kesän turisteja polvihousuissaan ja sandaaleissaan. He näkevät veden ja lumen puhdistaman Akropolis-kukkulan värisävyt kermasta viininpunaiseen, Lysikrateen monumentin suonitetut marmorit valkoisesta siniseen. Appelsiininkukkien voimakas tuoksu haihtuu kylmään koillistuuleen, sadetta saadaan nytkin tuon tuosta, mutta jo kuukauden verran aamuyön tunteina laulanut mustarastas tekee tunnelman keväiseksi. Ja yksikin aurinkoinen päivä muuttaa pohjoismaalaisen silmissä kaiken jo täydeksi kesäksi.

Uutisia & Tapahtumia

UUTISIA

Akvedukti Turkissa

Newcastlen yliopiston arkeologit ovat löytäneet myöhäisantiikin aikaisen akveduktin jäänteitä Turkista. Akvedukti on rakennettu vuosien 355 ja 440 jKr. välillä ja sitä on korjattu 500-luvulla. Konstantinopolin vesihuolto oli viidennellä vuosisadalla tämän alunperin 450 km pitkän akveduktin varassa.

Roomalaisen taiteen Louvre

Roomaan suunnitellaan tulevan 5 vuoden aikana perustettavan suuri kreikkalais-roomalaisen taiteen museo. Tulevan museon kokoelmat yhdistävät Villa Albanin kokoelman ja Torlonian aatelisperheen yksityiskokoelman. Torlonian kokoelma ei ole ollut julkinen 50 vuoteen. Museolle on tarkoitus rakentaa uusi rakennus Villa Albanin viereen.

Aprillia!

Kreikkalainen *Politis*-lehti ilmoitti aprillipäivänä, että kauppa- ja teollisuusministeri Nikos Rolandis on sanonut, että tupakointi kielletään Kyproksen rannoilla. Tätä ei tehdä tupakoitsijoiden terveyden vuoksi, vaan koska vaarana on rannikolla sijaitsevien öljy- ja kaasuväestöjen syttyminen. Samalla on myös keskusteltu tupakointikiellosta Kyproksen vesillä liikkuvissa laivoissa.

MENNEITÄ JA TULEVIA TAPAHTUMIA SUOMEN ATEENAN INSTITUUTISSA

7.2. Etnomusikologi FT Risto-Pekka Pennanen (Tampereen yliopisto) esitelmöi kenraali Joannis Metaksasin diktatuuriajan (1936-1941) kreikkalaisesta musiikkipolitiikasta keskittyen erityisesti musiikkisensuuriin.

14.3. Arkeologi Dr. L. Borhy (Budapestin yliopisto) piti esitelmän Pohjois-Unkarista (Brigetio) löytyneen roomalais-aikaisen villan merkittävästä kattomaalauksesta. Kattomaalaus sisältää paljon kreikkalaista aiheistoa, ja sen mahdollinen tulkinta oli esitelmän keskeistä antia.

Instituutin johtajan Leena Pietilä-Castrènin arkkitehtonisia heros-monumentteja tutkiva 3-henkinen jatkokoulutusryhmä työskenteli Ateenassa tammi-helmikuussa.

Ehrnrothin muistostipendin saanut FM Esko Tikkala (Oulun yliopisto) työskenteli Ateenassa väitöskirjansa parissa tammikuusta maaliskuun loppuun ja piti tutkijaseminaarin arkkitehtuurin historiaan liittyvästä väitöskirja-aiheestaan.

Eduskunnan sivistysvaliokunta vieraili Ateenassa helmikuun alkupuolella ja tutustui myös instituutin tiloihin ja toimintaan. Vierailu päättyi käyntiin Akropoliilla assistentti Marjaana Vesterisen johdolla.

Maaliskuun alussa VAKAVA (= Valtiotieteilijöiden valtakunnallinen tohtorikoulutus) järjesti suomalais-kreikkalaisen seminaarin instituutin tiloissa. Seminaarin otsikkona oli *Ancient heritage of politics and democracy*. Instituutin asiapitoinen anti seminaarille oli "political city-tour" eli opastus demokratian keskeisille näyttämöille, Pnyksille sekä kreikkalaiselle Agoralle, mikä toteutettiin johtajan ja assistentin yhteisvoimin.

Fil. yo Terhi Collin (Vaasan yliopisto) aloitti työnsä maaliskuun alussa instituutin uutena CIMO-harjoittelijana. Hän mm. syöttää instituutin käsikirjaston kirjatietoja Pohjoismaisen kirjaston tietokantaan, auttaa Pohjoismaisessa kirjastossa tilanteen mukaan sekä avustaa instituutin kotisivujen päivityksessä.

23.-26.5.2002 Tanskan instituutti järjestää konferenssin

Uutisia & Tapahtumia

otsikolla "Miscellaneous Manuscripts of Late Byzantine and Early Modern Greek Literary Texts". Esitelmäkielenä valtaosin kreikka, muutama esitelmä pidetään englanniksi. Lisätietoja: The Danish Institute at Athens, Herefondos 14-16 (Plaka), 10558 Athens, puh. +3 010 32 44 644, fax + 3 010 32 47 230. Tanskan instituutin kotisivut: <http://www.diathens.com>

12.-17.7.2002 Patraksen yliopisto sekä Olympian kunta järjestävät antiikin Olympiassa konferenssin aiheesta "I arhea Ellada ke o synhronos kosmos".

Lisätietoja: Grammatia Diethnus Sinedriu, Tmima Diethnon Skheseon, Panepistimio Patron, GR-26500 P-tra, puh. + 3 0610 994441 tai 997608 tai 999247, fax + 3 0610 994441, sähköposti plympic@upatras.gr tai verkosta <http://olympic.upatras.gr>

Suomen Ateenan-insituutti
Zitrou 16, GR-11742 Athens
puh. +3 010 92 21 152
fax +3 010 92 16 145
finninstitute@compulink.gr

INSTITUUTIN VUOSIJUHLA

TORSTAINA 23.5. klo 19.00 Italian arkeologisen koulun tiloissa (Parthenonos 14-16, Makrijannin kaupunginosa). Johtaja Leena Pietilä-Castrén tekee selkoa instituutin toimintavuodesta 2001-2002, minkä jälkeen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran pääsihteeri, dos. (Helsingin yliopisto) Jussi Nuorteva esitelmöi aiheesta "Finnish literature from Kalevala epics to modern translations". Vastaanotto pidetään Suomen Ateenan-instituutissa ja sen puutarhassa (Zitrou 16, Makrijannin kaupunginosa).

PETRA – ANTIIKIN KADONNUT KAUPUNKI

Amos Andersonin taidemuseossa on 26.5. asti näyttely Jordaniassa sijaitsevan Petran kaupungin historiasta ja siellä tehtävästä nykyisestä tutkimuksesta. Valokuvaaja Simo Ristan upeat kuvat Petran jylhistä ja värikkäistä maisemista johdattelevat katsojan näyttelyyn, jossa on esillä arkeologista esineistöä Petrasta ja myös muualta Jordaniasta.

Lauantaimatineat museon kuudennessa kerroksessa valottavat tarkemmin alueen tutkimuksen eri osa-alueita. Vielä jäljellä olevat matineat ovat seuraavat;

18.5. Projektitutkija Marjo Lehtinen: Petran papyrusten henkilöitä ja perheitä

25.5. Leiripäällikkö Jan Vihonen: Aaronin vuoren kaivaukset leiripäällikön ja valokuvaajan näkökulmasta Matineat alkavat kello 14.00. Esitelmiin museon pääsymaksun hinnalla.

Verkkonäyttelyssä on esillä hienoja valokuvia Petrasta ja näyttelyn esineistöstä: <http://petra.amosanderson.fi>

NÄYTTELYITÄ

Roomalaisia Lontoosta löytyneitä kultakolikoita on esillä Lontoon museossa näyttelyssä "Roman gold – A hidden treasure". Museum of London, London Wall, www.museum-london.org.uk/MOLsite/menu.htm

Napoliin arkeologisessa museossa on esillä eroottisen taiteen kokoelma, "Eros Pompejissa". Museo Archeologico Nazionale, Piazza Museo 19.

Uutisia & Tapahtumia

Suomen Ateenan-instituutin ystävät r.y.

POHJOIS-KREIKAN MATKA 5.-12.8. 2002

Kaikille jo ilmoittautuneillekin tiedoksi: Perinteiseen tapaan yhdistys kerää matkalle lähtijöiltä 33 euron lahjoituksen yhdistyksen stipendirahastoon.

Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry. järjestää jäsenilleen matkan Pohjois-Kreikkaan. Matkan johtajana toimii prof. Jaakko Frösén.

Hintaan 1211 euroa (2-hengen huoneessa) tai 1404 euroa (1 hengen huoneessa) sisältyy lennot (Hki-Frankfurt-Ateena ja Ateena-Frankfurt-Hki) sekä bussikuljetukset paikan päällä (pitkiä ajomatkoja), asiantuntijaoppaan palvelut ja lisäksi englanninkielisen paikallisoppaan palvelut ja majoitus puoli-hoidolla turistiluokan hotelleissa, pääsymaksut museoihin, tiemaksut, lauttamaksut ja EU:n arvonlisävero ja paikalliset verot.

Ohjelmaan sisältyy mm. Dion, Vergina, Thessaloniki, Arethusan suomalainen kaivausalue, Filippin kaivausalue, Kavala, päivän retki Thassoksen saarelle, Veria, Pellan kaivausalue, Meteoran luostari, Kalambaka.

Vastuullinen matkanjärjestäjä on Suomen Matkatoimisto Oy / Erikoisryhmät.

Lisätietoja ja ilmoittautuminen:
Helena Arkun
Puh. 09-1826 2381
Fax 09-1826 2222
email: helena.arkun@smt.fi

VUOSIKOKOUS

Vuosikokous pidettiin 20.3.2002 Helsingin yliopiston pääarakennuksen salissa 14. Läsä oli 18 henkilöä. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin yhdistyksen puheenjohtaja Tapio Tuominen. Puheenjohtaja esitti kokoukselle yhdistyksen vuosikertomuksen, tuloslaskelman vuodelta 2001 ja tilintarkastajan lausunnon, joka hyväksyttiin. Yhdistyksen johtokunnalle ja muille tilivelvollisille myönnettiin tili- ja vastuuvapaus. Vahvistettiin v. 2002 toimintasuunnitelma. Yhdistyksen v. 2002 stipendi myönnettiin YTM Minna Turuselle. Jäsenmaksut päätettiin pitää ennallaan. Hyväksyttiin tulo- ja menoarvio vuodelle 2002.

Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin Tapio Tuominen. Muut johtokunnan jäsenet ovat Anneli Brown, Jaakko Frösén, Lena Hakulin, Eero Jarva, Jukka Korpela, Antti Lassila, Martti Leiwo, Pekka Matilainen, Anita Schybergson, Timo Sironen, Heikki Toikka ja Marja Vierros.

Kokouksen jälkeen dos. Martti Leiwo piti esitelmän aiheesta *Makedonia – sekahedelmäsalaatti*.

ESITELMÄT

Keskiviikkona 15.5.2002 klo 18.15 viime vuoden stipendiaatti **FM Vesa-Pekka Herva** pitää esitelmän aiheesta "Modernit myytit ja esihistoriallinen todellisuus: minolainen taide arkeologisena lähteenä"

Paikka: Helsingin yliopiston päärakennus, aud. XIV (Aleksanterinkatu 5).

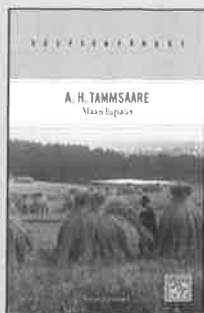

S E I T S E N T Ä H D E T

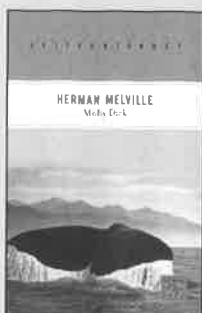
Neljä jalokiveä

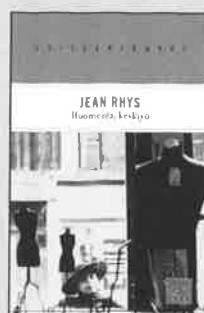
www.otava.fi

Maaseutorealismista perimmäisten kysymysten äärelle. Viron kansalliskirjailijan viisiosaisen pääteoksen avaus; raivaajaepos ja yhteiskuntakuvaus, joka laajenee herkkävireiseksi tutkielmaksi ihmisen kasvusta ja elämän tarkoituksen etsinnästä
A. H. Tammsaare
MAAN LUPAUS
Totuus ja oikeus 1
 Suomentanut
 Juhani Salokannel
 Seitsentähdet-sarja

Amerikkalaisen kertomataiteen kulmakiviä, vapaudenkaipua ja kohtalokkaan sitoutumisen klassinen merieepos. Nyt uutena suomennoksena
Herman Melville
MOBY DICK
 Suomentanut
 Antero Tiusanen
 Seitsentähdet-sarja

Jean Rhysiä viiltävimmillään: illuusioton kuvaus vanhenevan naisen täyttymättömästä kaipuusta 1930-luvun Pariisissa
Jean Rhys
HUOMENTA, KESKIYÖ
 Suomentanut
 Hanna Tarkka
 Seitsentähdet-sarja

Kaksitoistatuhatta heksametrisäettä Troijan sodasta palaavan Odysseuksen vaiheikkaasta matkasta kotiin. Mestariteos Pentti Saarikosken mestarillisena käännöksenä
Homeros
ODYSSEIA
 Seitsentähdet-sarja

Tähtiä kuin Otavassa

